

Anderstalige en gewezen anderstalige nieuwkomers

Aanvullende initiatieven op de huidige
werking betreffende anderstalige
nieuwkomers

Opleiding: Educatieve bachelor lager onderwijs – Profiel C - Flextraject
Academiejaar: 2019- 2020

An Peetermans
Promotor: Heidi Le Maire

Voorwoord en bedanking

Na maanden lezen, onderzoeken, zwoegen, vallen en weer opstaan en hard werken ligt voor u mijn bachelorproef.

Niet enkel het onderwerp 'anderstalige nieuwkomers (verder in mijn werk afgekort tot An)' intrigeerde me, maar ook het diverse publiek waarmee ik mocht werken en waarvan ik mocht leren tijdens mijn werkplekieren. Het maakte dat ik naast het onderwerp te onderzoeken, kon meegroeien tussen en met deze mooie en diverse kinderen. Het maakte dat ik met de opgedane inzichten, mijn lessen gericht kon voorbereiden met het oog op een zo breed mogelijk publiek.

Deze proef is niet zomaar tot stand gekomen, ik heb veel hulp en informatie mogen ontvangen van verschillende belangrijke personen.

Als eerste wil ik graag mijn promotor Heidi Le Maire bedanken voor de nodige begeleiding. In het bijzonder voor het nalezen van mijn teksten, haar extra inzichten, haar positieve, enthousiaste begeleiding, haar nauwkeurige en opbouwende feedback. Ze hebben een grote invloed gehad om door te zetten aan dit project, waarvoor mijn oprechte dank.

Ten tweede wil ik mijn partner en mijn kinderen bedanken met het eindeloze geduld, het in perspectief plaatsen van mijn grillen, grollen, emotionele uitbarstingen, ... Mijn partner Joris Fuchs in het bijzonder voor zijn hulp met de grafieken en tabellen.

Ten derde zou ik mijn overbuurvrouw Wafae, mijn nichtjes Veronica en Steffy, de collega van mijn partner Fabrice en mijn burens willen bedanken voor hun gesproken bijdrage in hun moedertaal. Ze hebben ertoe bijgedragen dat de kloof tussen de school, de ouders en anderstalige nieuwkomers net dat ietsje kleiner werd.

Daarnaast gaat mijn dank uit naar de instanties die me informatie en extra invalshoeken bezorgden. Ex- medewerkster van docAtlas, Inge Umans, om samen materialen uit te zoeken en een deel van haar tijd te geven om naar mijn vragen te luisteren. De leerkrachten, zorgcoördinatoren, beleidsmedewerker, An- leerkrachten, leerkrachten en zorgleerkrachten van stedelijke basisschool 'De Tandem', die mijn vele vragen wilden beantwoorden.

Tot slot wil ik mijn papa 'Walter Peetermans' bedanken voor een laatste keer nalezen van mijn onderzoek. Mijn ouders en mijn vrienden bedank ik om me onvoorwaardelijk te steunen tijdens het voltooien van deze opleiding. Ik heb het niet gemakkelijk gehad en ze hebben me telkens gesteund en terug opgekrikt. Ze hebben me laten inzien dat mijn hart op de juiste plaats zit en dat het altijd mijn droom is geweest om tussen de kinderen in mijn eigen klas te staan. Zonder hen had ik deze droom al langer opgeborgen.

Inhoudsopgave

Voorwoord en bedanking.....	2
Lijst van tabellen en figuren	5
Inleiding.....	6
Hoofdstuk 1: Probleemstelling, verantwoording en hypothese	7
1.1 Verantwoording	7
1.2 Probleemstelling en hypothese.....	7
1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen.....	8
Hoofdstuk 2: Literatuurstudie	9
2.1 Wettelijk kader en definitie van anderstalige nieuwkomer.....	9
2.2 De procedure van de opvang van anderstalige nieuwkomers.....	10
2.2.1 Fase 1: de eerste opvang van anderstalige nieuwkomer(s).....	10
2.2.2 Fase 2: Instapfase van de anderstalige nieuwkomer	11
2.2.3 Fase 3: De doorgroefase van anderstalige nieuwkomers	12
2.3 Enkele tips om anderstalige nieuwkomers op een positieve manier te integreren op school om het welbevinden te bevorderen	12
2.3.1 Op school.....	12
2.3.2 In de klas tijdens de les.....	13
Hoofdstuk 3: Werkplek in de kijker ‘Stedelijke basisschool, De Tandem’	14
3.1 Beschrijving van de school	14
3.1.1 Diversiteit van het district Antwerpen en de wijk het Kiel.....	14
3.1.2 Diversiteit van het basisonderwijs in de wijk ‘het Kiel’	18
3.1.3 Diversiteit van de schoolpopulatie op de stedelijke basisschool ‘De Tandem’.....	19
3.1.4 Aangeboden activiteiten vanuit de school.....	19
3.2 Beschikbaar en nodig aanbod materiaal.....	21
3.2.1 Bestudeerde materialen uit docAtlas die gebruikt kunnen worden in de klas.....	21
3.2.2 Andere materialen en bronnen om mee aan de slag te gaan.....	26
Hoofdstuk 4: Methodologie	30
4.1 Methodologie.....	30
4.1.1 Doelgroep	30
4.1.2 Instrumenten, aanpak en werkwijze.....	31
4.1.3 Resultaten van de interviews	34
4.2 Conclusie	40
4.3 Reflectie.....	42

5 Praktische uitwerking	43
Verantwoording	43
Overzicht van de bijlagen	44
1. Interviewleidraad zorgcoördinator, AN- leerkrachten, klasleerkrachten en zorgleerkrachten van stedelijke basisschool De Tandem.....	45
2. Herwerkte interviewleidraad voor klasleerkrachten met An in de klas.....	46
3. Interviewleidraad externe leerkrachten	47
4. Samengesteld pakket voor de werkplekschool.....	49
Voorwoord	50
Deel 1 Voor de leerkracht	52
Checklist voor het organiseren van onthaalonderwijs.....	54
Tips voor een positief welbevinden van de anderstalige nieuwkomers	55
Initiatieven en tips om deze in te passen in de huidige An- werking.....	57
Nuttige weblinks en online materialen voor de leerkracht	59
Boeken online en fysieke exemplaren voor de leerkracht.....	60
Inhoud van de praktisch uitgewerkte materialen	63
Spelvormen en materialen om woordenschat in te oefenen en uit te breiden	63
Deel 2 Een starterspakket voor de leerlingen	67
Inhoud van het pakket	67
Pictogrammenboekjes per thema.....	67
Over-en-weer-scrapbook	69
Snuisterboekjes	70
Beeldwoordenboeken	72
Bijlagen praktisch werk	73
Bijlage 1 Voorbeeld contractwerk.....	73
Bijlage 2 Mogelijk stappenplan voor An de eerste dagen/weken	74
Bijlage 3 Mogelijke leidraad van een intake gesprek	75
Bijlage 4 Mogelijke leidraad voor het opstellen van een handelingsplan.....	76
Bijlage 5 Voorbeeld van een handelingsplan	77
Bijlage 6 Voorbeelden uitgewerkt materiaal	83
Literatuurlijst	100

Lijst van tabellen en figuren

<i>Figuur 1</i> Overzicht van het in kaart gebrachte gebied, het district Antwerpen (groot blauw gekleurd)	15
<i>Figuur 2</i> Overzicht van het in kaart gebrachte gebied, de wijk het Kiel (groot groen gekleurd).....	15
<i>Figuur 3</i> Overzicht van het aantal personen per land van herkomst voor het district Antwerpen (totaal van +/- 194 000 inwoners)	16
<i>Figuur 4</i> Overzicht van het aantal personen per land van herkomst voor de wijk het Kiel (totaal van +/- 20 250 inwoners).....	16
<i>Figuur 5</i> Overzicht van een het aantal bevolkingsgroepen voor het district Antwerpen (totaal van +/- 194 000 inwoners).....	17
<i>Figuur 6</i> Overzicht van een het aantal bevolkingsgroepen voor de wijk het Kiel (totaal van +/- 20 250 inwoners)	17
<i>Figuur 7</i> Schoolpopulatie Antwerpen en de wijk het Kiel.....	18
<i>Figuur 8</i> Mini- Loco.....	21
<i>Figuur 9</i> Mini- Loco doos.....	21
<i>Figuur 10</i> Mini- Loco boekje.....	21
<i>Figuur 11</i> Maxi- Loco.....	21
<i>Figuur 12</i> Maxi- Loco doos	22
<i>Figuur 14</i> Pico- Piccolo	22
<i>Figuur 15</i> Werkblad Pico- Piccolo.....	22
<i>Figuur 16</i> De Taaltrap leerwerkboek.....	23
<i>Figuur 17</i> Leerwerkboek Hotel Hallo	23
<i>Figuur 18</i> Leerboek Hotel Hallo.....	23
<i>Figuur 19</i> Handleiding Joker.....	24
<i>Figuur 20</i> Handleiding Goochelen met woorden.....	24
<i>Figuur 21</i> Handleiding Matti en Mona.....	25
<i>Figuur 22</i> Lezen doe je overal.....	25
<i>Figuur 23</i> Geen pANiek.....	25
<i>Figuur 24</i> Het beeldwoordenboek, online versie.....	26
<i>Figuur 25</i> Het beeldwoordenboek, papieren versie	27
<i>Figuur 26</i> Google translate	27
<i>Figuur 27</i> I translate.....	27
<i>Figuur 28</i> De vertaalbib webpagina.....	28
<i>Figuur 29</i> De vertaalbib menu.....	28
<i>Figuur 30</i> De vertaalbib, pagina voor ouders.....	28
<i>Figuur 31</i> Lowan webpagina.....	28
<i>Figuur 32</i> Wablieft en Wablieft start	28
<i>Figuur 33</i> Je kan me wat webpagina	29
<i>Figuur 34</i> Handleiding horen, zien en schrijven	29
<i>Figuur 35</i> Nedbox webpagina	29
<i>Figuur 36</i> Inhoudsopgave praktisch werk An Peetermans.....	43

Inleiding

De maatschappij waarin we geboren worden en in opgroeien is een divers gegeven. Onze samenleving wordt tegenwoordig gekenmerkt door zijn diversiteit.

Ook binnen de schoolmuren is het gegeven 'diversiteit' niet meer weg te denken. Velen bekijken dit nog veeleer als een probleem waarmee we moeten leren omgaan.

Als leerkracht kunnen we ook positief leren omgaan met deze diverse maatschappij. Wanneer we dit kunnen uitstralen naar onze kinderen en hen kunnen leren dat iedereen heel divers is en dat dat de wereld juist mooier maakt, zijn we al een heel eind op weg. Op weg naar een mooie maatschappij en dan vooral onze kijk erop. Onder het mom van 'you practice what you preach' kunnen de kinderen uit jouw gedrag opmaken hoe je ermee omgaat en om kan gaan.

Daar tegenover staat, dat er van de leerkrachten heel erg veel verwacht wordt. We moeten op deze diversiteit zo goed en zo kwaad mogelijk kunnen inspelen.

We leren dat ieder kind recht heeft op onderwijs. Maar we ondervinden dat er steeds vaker leerlingen naar school komen die geen Nederlands spreken. Dit verhoogt alleen maar de druk op de leerkracht. Uit ondervinding weet ik dat de leerkracht een goed voorbeeld stelt en wilt stellen voor alle kinderen op school en in de klas.

Wanneer we naar het woord 'leerkracht' kijken, zien we dat het uit twee woorden bestaat, namelijk uit 'leer' en 'kracht'.

We ondervinden steeds vaker dat we continue lerend zijn en kunnen bijleren. Wanneer we bijleren, kan dit onze kracht worden. Wanneer we als leerkracht in onze kracht kunnen gaan staan en onze kennis en inzichten kunnen versterken en overbrengen, kunnen we veel meer bereiken.

Voor dit onderzoeksproject wou ik het gegeven anderstalige nieuwkomers en de integratie van de leerlingen op school en in de klas van naderbij bekijken. Welke impact dit heeft voor de leerlingen, de leerkracht en de school vond ik een interessant gegeven om mee aan de slag te gaan. In de literatuurstudie wordt er dieper ingegaan over de wettelijke kant van anderstalige nieuwkomers, namelijk de opvang op school en de integratie in de klas.

Er wordt dieper ingegaan hoe dit op mijn werkplekschool loopt, wat de struikelblokken van de leerkrachten en An- leerkrachten zijn, waarin ze meer ondersteunt willen worden, waarmee ze hulp kunnen gebruiken en de nood aan concreet materiaal.

Tenslotte ben ik op zoek gegaan naar materialen, werkwijzen en informatie om voor hen een bundel te kunnen samenstellen met initiatieven, materialen en voorstellen om hun anderstalige nieuwkomersbeleid te optimaliseren. Dit alles gebundeld op een website en een koffer met materialen die uitgeleend kan worden.

Hoofdstuk 1: Probleemstelling, verantwoording en hypothese

In volgende hoofdstukken wordt verder ingegaan op de verantwoording van mijn keuze voor deze bachelorproef. Ze bevatten eerst persoonlijke en eerlijke meningen, vragen en verantwoordingen van mijn keuze. Daarna wordt een mogelijke hypothese geformuleerd en wordt dit hoofdstuk afgesloten met de onderzoeksvraag en deelvragen van dit werkstuk.

1.1 Verantwoording

Tijdens het werkplekleren is het me opgevallen dat er steeds ruimte wordt gemaakt voor anderstalige nieuwkomers en het opvangen van hen in de reguliere klas. Soms is het inrichten van een specifieke OKAN- klas niet mogelijk en vullen de meeste scholen zelf de manier van hun onthaalonderwijs in (Vlaamse Overheid, 2020).

De diversiteit in onze maatschappij is niet meer weg te denken. Diversiteit wordt hoe langer hoe meer als een meerwaarde gezien in plaats van een tekortkoming (Van Aevermaet, 2013). De diversiteit van een klasgroep lijkt me daarom iets positiefs en moois om mee aan de slag te gaan.

Wanneer ik straks zelf voor de klas zal staan, wil ik dan ook proberen alle leerlingen zoveel mogelijk kansen te geven. Ik spreek dan over kinderen die om één of andere reden net dat ietsje anders zijn. Iedereen heeft het recht om op te groeien als een gelijkwaardig persoon.

Omdat het voor leerkrachten moeilijk is om geïntegreerd te werken en aan alle noden van alle kinderen tegemoet te komen, ben ik aan het denken gegaan. Misschien kunnen we iets opstellen, maken, ontwikkelen waarmee leerkrachten in hun eigen klas aan de slag kunnen met de anderstalige nieuwkomer. De initiatieven die al lopen op school zouden geëvalueerd, bijgeschaafd en aangevuld kunnen worden met extra of andere initiatieven (L Reher en S Bodart, personal communication).

Het lijkt me zeer interessant om na te gaan of het anderstalige nieuwkomersbeleid geoptimaliseerd en of aangevuld kan worden.

1.2 Probleemstelling en hypothese

Ik verwacht inzicht te krijgen in wat anderstalige nieuwkomers zijn en hoe ze onder normale condities worden opgevangen op school. De voorwaarden waaraan ze moeten voldoen en hoe ze geïntegreerd worden op school lijken me ook interessante dingen om te weten te komen.

Ik wil weten hoe deze opvang loopt, welke hulpmiddelen er voor handen zijn. Hoe de ouders worden ondersteund en worden betrokken in deze procedure.

Ik hoop tenslotte een beeld te krijgen hoe de integratie op de leerwerkplek loopt. Ik wil te weten komen waar de leerkrachten en ondersteuners eventueel een extra nood aan hebben wanneer ze met deze doelgroep aan de slag gaan.

1.3 Onderzoeksvraag en deelvragen

Hoofdvraag: Werken de opgezette initiatieven die de school vooropstelt? Kunnen deze initiatieven aangevuld worden?

Subvragen:

- Hoe verloopt de huidige werking op school?
- Wat te doen als de gedane interventies veranderd willen worden?
- Wat als de school wil afwijken van de werking die er nu voor handen is?
- Hoe kan je deze initiatieven inpassen in je klas?
- Waar zouden de leerlingen het meeste baat bij hebben; klasintern of klasextern werken?
- Hoe kan de klasleerkracht met deze initiatieven aan de slag?

Hoofdstuk 2: Literatuurstudie

In dit hoofdstuk is een samenvatting te lezen van de geraadpleegde lectuur (boeken, interessante pagina's van internet, persoonlijke inbreng, gesprekken met medewerkers en interviews) over anderstalige nieuwkomers. Eerst zal het wettelijk kader geschetst worden (2.1). Er wordt in dit werkstuk enkel gesproken over het lagere schoolkind omdat dit de doelgroep is van het opgezette onderzoek.

Hoofdstuk 2.2 zal handelen over hoe anderstalige nieuwkomers opgevangen worden. We komen te weten wat de procedure hier in België is en hoe deze verloopt. Eerst en vooral bij hun aankomst in België om dan verder te gaan met de opvang in een school en ten slotte de integratie in een klas (3 fasen, 2.2.1, 2.2.2 en 2.2.3). Het is nu al duidelijk dat niet op elke school een klasje voor onthaalonderwijs en anderstalige nieuwkomers ingericht kan worden.

2.1 Wettelijk kader en definitie van anderstalige nieuwkomer

Anderstalige nieuwkomers zijn kinderen en jongeren die nog niet lang in België verblijven. Het zijn kinderen die nog niet lang in België wonen en nog onvoldoende Nederlands spreken en begrijpen om de lessen te kunnen meevolgen (Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2020).

Het eerste jaar worden ze anderstalige nieuwkomer (An) genoemd, daarna spreekt men over gewezen anderstalige nieuwkomer (GAN).

Kinderen en jongeren die in een asielcentrum verblijven, moeten aan een aantal leeftijdscriteria voldoen om als 'anderstalige nieuwkomer' beschouwd te worden:

1. Basisonderwijs: kinderen moeten 5 jaar of ouder zijn ten laatste op 31 december van het schooljaar.
2. Secundair onderwijs (voltijds): kinderen en jongeren moeten op 31 december van het schooljaar minimum 12 en nog geen 18 jaar zijn.
3. Deeltijds beroepsonderwijs: leerlingen zijn op 31 december van het schooljaar 15 of 16 maar nog geen 18 jaar zijn.

Wanneer de kinderen en jongeren over een attest beschikken van het asielcentrum en voldoen aan voorgaande criteria vallen ze onder de noemer 'anderstalige nieuwkomer'. Dit geldt ook voor meer dan 1 schooljaar.

Andere anderstalige kinderen en jongeren die niet in een asielcentrum verblijven moeten nog voldoen aan 4 extra voorwaarden:

1. Een nieuwkomer zijn en maximum 1 jaar ononderbroken in België verblijven.
2. De thuis- of moedertaal is niet het Nederlands.
3. Niet voldoende Nederlands begrijpen en spreken om les te kunnen volgen.
4. Niet langer dan 9 maanden te zijn ingeschreven in een Nederlandstalige school met uitzondering van de maanden juli en augustus.

In het basisonderwijs worden de leerlingen 1 tot maximum 2 schooljaren als anderstalige nieuwkomer beschouwd. Dit hangt af van het tijdstip waarop deze kinderen worden ingeschreven in het basisonderwijs. Anderstalige nieuwkomers die 5 jaar worden in het daaropvolgende schooljaar zijn leerplichtig tot het jaar waarin ze 18 worden.

Leerplicht wordt als volgt beschreven: een kind wordt leerplichtig op 1 september van het jaar dat het 6 jaar wordt en loopt voor jongeren die voor 1 juli 18 jaar worden, tot de dag van hun 18de verjaardag (Vlaamse Overheid, 12/2019).

In de wet en in artikel 26 van de universele verklaring van de rechten van de mens en volgens Amnesty International (2019) hebben kinderen en mensen recht op onderwijs:

“Je hebt recht op onderwijs dat gericht is op de volle ontwikkeling van de menselijke persoonlijkheid en op de versterking van het respect voor de rechten van de mens en fundamentele vrijheden.”

Ook in de Belgische grondwet wordt op p. 15 onder artikel 24 gesproken dat iedereen recht heeft op onderwijs, met eerbiediging van fundamentele rechten en vrijheden (De Senaat, 19/07/2019).

2.2 De procedure van de opvang van anderstalige nieuwkomers

Er zijn een aantal manieren waarop deze kinderen op school opgevangen kunnen worden. Dit kunnen scholen autonoom invullen en hangt af van school tot school. Soms zijn er scholen van eenzelfde gemeenschap die de populatie van de anderstalige nieuwkomers samentellen. Dit kan, maar niet in combinatie met tellingen school per school. Dit wil zeggen dat je niet op schoolniveau zowel als op scholengemeenschapsniveau kunt tellen (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2020).

Scholen kunnen subsidies en aanvullende lestijden verkrijgen voor anderstalige en gewezen anderstalige nieuwkomers. Er moet dan aan een aantal voorwaarden voldaan worden om onthaalonderwijs te kunnen inrichten (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming; 2020):

1. Je moet een bepaald aantal nieuwkomers hebben.
2. Je moet voor elke anderstalige nieuwkomer een individueel werkplan opstellen. Naast de beginsituatie wordt strategie om de doelstellingen van het onthaalonderwijs te realiseren, leerelementen, leerevolutie zowel in de aparte en geïntegreerde opvang opgenomen.
3. Het schoolbestuur moet een verbintenis aangaan om zijn leerkrachten te laten deelnemen aan nascholingen in verband met het onthaalonderwijs. Hierbij twee onderwerpen aan bod omen namelijk het bevorderen van het taalonderwijs en de sociale integratie.

2.2.1 Fase 1: de eerste opvang van anderstalige nieuwkomer(s)

De eerste opvang kan georganiseerd worden in een deeltijdse taakklas ook wel OKAN- klas genoemd. We houden in het achterhoofd dat dit niet op elke school mogelijk is.

Wanneer dit op deze manier gebeurt, probeert de leerkracht een veilige basis te creëren voor de kinderen. Ze probeert hierbij rekening te houden met relevante en individuele verschillen van de nieuwkomers. Volgens Kölb zijn er 4 types leerstijlen te onderscheiden waaraan we kunnen tegemoetkomen. Ieder kind leert en neemt nieuwe leerstof op een andere manier op.

Als we de manier waarop leerlingen leren, leren te doorgronden zullen we hier beter op kunnen inspelen. Leren uit eigen ervaring leert ons dat aangeleerde dingen beter bijblijven als er rekening wordt gehouden met de gehele leerling. Rekening houden met de hele beginsituatie van de leerling: zijn leerstijl, zijn afkomst (Bijkerk, van der Heyde; 2006)

Zo heb je doeners, dromers, bezinners en beslissers. Doeners leren het meest door te doen, wanneer er oefenmomenten centraal staan bijvoorbeeld. Wanneer ze concreet aan de slag kunnen, leren zij het beste, zonder al te veel theoretische poespas. Dit is belangrijk om in het achterhoofd te houden. Wanneer de leraar de tijd neemt om de leerstijl van studenten te leren kennen, zouden instructies effectiever kunnen verlopen (Wikipedia, 2019).

De bezinner is diegene die alles vanop een afstand bekijkt en laat doordringen. Wanneer hij over de verschillende dingen heeft kunnen nadenken is hij in staat oplossingen te formuleren voor een bepaald probleem.

De denkers gaan dan weer op zoek naar iets concreets om met elkaar te kunnen vergelijken. Ze zijn het meeste bezig met observeren en formuleren van hypothesen en theorieën. Wanneer ze dat hebben gedaan, vergelijkt hij ze om ze dan aan een abstracte strategie te koppelen.

De beslissers voeren eerst bestaande oplossingen en theorieën uit. Door gissen en missen komen zij tot andere oplossingen voor het probleem. Met andere woorden nemen beslissers vaak initiatief en zijn voorstander van experimenteren (John May, 2013).

Wanneer de leerkrachten werken met de anderstalige nieuwkomers proberen ze eerst de dagelijkse algemene taalvaardigheid (DAT) te ontwikkelen. Dagelijkse algemene taalvaardigheid is de vaardigheid die ze nodig hebben om te kunnen functioneren in de maatschappij. Onder algemene taalvaardigheid vallen spreken en luisteren in het Nederlands.

Taal moet ervaren worden, net zoals dat gaat bij kleine kinderen die al kijkend, zoekend en pratend de wereld om zich heen leren kennen. Met dit in het achterhoofd kan je vanuit inhoud en betekenis, de taalontwikkeling in gang zetten. En het liefst nog in betekenisvolle contexten en met peers van dezelfde leeftijd.

Soms is hier ondersteuning nodig van externen, buiten het gebruik van visuele middelen en de moedertaal.

Hier kruipt veel werk in. Zo heb je als leerkracht leermiddelen, hulpmiddelen en experts nodig ter ondersteuning. Het klinkt logisch want zo kunnen we beter tegemoetkomen aan de behoeften van de anderstalige nieuwkomers (Provincie Antwerpen; 2020).

2.2.2 Fase 2: Instapfase van de anderstalige nieuwkomer

Onder tweede fase wordt de instapfase verstaan. Hiermee wordt de integratie in de reguliere school bedoeld. Wanneer de integratie van de anderstalige nieuwkomers goed op gang is gekomen kan men starten aan het verwerven van cognitieve academische taalvaardigheid (CAT). Hiermee wordt bedoeld dat de taal abstracter ingevuld wordt. De eerdere algemene taal volstaat niet meer om het de schoolse inhoud te begrijpen.

Dit kan alleen maar georganiseerd worden op voorwaarde dat de algemene taalvaardigheid al verworven is. Luisteren en spreken blijven belangrijk, maar ze worden aangevuld met samen lezen en samen schrijven. De leerkracht zal wel de samenwerking en interactie moeten bewaken en stimuleren (Provincie Antwerpen; 2020).

2.2.3 Fase 3: De doorgroefase van anderstalige nieuwkomers

In deze fase, wanneer de nieuwkomers bijna geïntegreerd zijn in de basisschoolklassen, is het belangrijk om de betekenisvolle contexten en samenwerking met kinderen waarvan de moedertaal of bekende taal wel het Nederlands is te blijven onderhouden.

In het hoofdstuk 2.2.1 wordt beschreven dat we een nieuwe taal het beste als doende leren. Het is belangrijk dat anderstalige nieuwkomers boodschappen leren begrijpen die te maken hebben met schoolse activiteiten. Zo worden de meest gebruikte woorden het best eerst aangebracht.

Woordenschat met betrekking tot gevoelens, gewenst gedrag (lezen, antwoorden, gaan eten, ...), meningen, oordelen, feitelijke informatie, ... (Bogaert, Broekaert, Duran, Mechelmans, Sterckx, Smits, Van Vliet, 1998).

Je kan het beste voortbouwen op de ontwikkeling waar ze is gestopt in de moedertaal. Laat leerlingen hun moedertaal gebruiken, maar grijp wel teruggrijpen naar Nederlandse taalinput. De moedertaal van de nieuwkomers is misschien wel het enige wat hen nog verbindt met hun land van herkomst. Als de anderstalige nieuwkomers een andere taal leren, gebruiken ze hun eigen moedertaal als samenhang tussen beiden. Een goede kennis van hun moedertaal geeft hen een gekende structuur om naar terug te grijpen en te vergelijken met de Nederlandse taal. Wanneer we de eigen taal erkennen op school is dit bevorderlijk voor een positief zelfbeeld. Wanneer je hiermee op positieve manier mee om wil gaan op school, maak je hier best goede afspraken over (Lenaerts & Wauthier, 2014).

2.3 Enkele tips om anderstalige nieuwkomers op een positieve manier te integreren op school om het welbevinden te bevorderen

Uit een aantal artikels uit Klasse voor leraren en andere geraadpleegde bronnen, worden een aantal belangrijke tips geformuleerd. Tips hoe je de anderstalige nieuwkomers welkom kunt doen voelen. Wanneer we deze kinderen tot leren willen laten komen, is welbevinden bevorderen een belangrijke voorwaarde.

Dit is niet het volledige aanwezige aanbod aan tips, maar een persoonlijke selectie vanuit mijn eigen visie. Onder hoofdstukje 2.3.1 en 2.3.2 worden een aantal tips geformuleerd voor op school en voor in de klas. In het deel praktisch werk dat ik maakte voor de werkplekschool, zal dit uitgebreider besproken worden.

2.3.1 Op school

Gezien de populatie op de werkplekschool (zie hoofdstuk 3) is het interessant om als team in te zetten op een brede vorming. Wanneer we dit doen, werken we niet enkel aan persoonlijkheidsvorming maar werken we ook op verstandelijk, op creativiteit, op sociaal, op cultureel, op lichamelijk vlak en op kwalificatie. Onder persoonlijkheidsvorming wordt verstaan dat wat de kinderen nodig hebben om volwaardig te kunnen ontwikkelen, op sociaal vlak door met anderen te kunnen functioneren in de maatschappij en om vaardigheden en attitudes te verwerven om succes te ervaren.

Wanneer we als school inzetten op de brede vorming van het diverse publiek van de school, denk ik hierbij aan het concept 'UDL'. UDL is een term uit de architectuur die voluit Universal Design for Learning geschreven wordt. Deze term wordt gebruikt bij het ontwerpen van een publiek gebouw. Het gebouw is zo ontworpen dat het toegankelijk voor iedereen is.

Wanneer we deze bril opzetten en integreren als basisfilosofie handteren op school, kunnen we dit vertalen naar een interessant leermodel. Op talig vlak kan dit universeel en flexibel leermodel ingezet worden om tegemoet te komen aan een zo divers en breed mogelijk publiek (Lenaerts & Wauthier, 2014).

Zo heeft heel de school baat bij de brede basis en houdt breed en talig ondersteunen niet enkel een meerwaarde in voor de anderstalige nieuwkomers maar voor heel de schoolpopulatie.

Overleg regelmatig met het zorgteam en het CLB, vergeet niet de leerkrachten die klasintern met anderstalige nieuwkomers werken.

Betrek de kinderen bij klasgesprekken, lichaamstaal kan ook ingezet worden om de kinderen een aangenaam en warm gevoel te geven. Het gevoel aanvaard en welkom te zijn, doet veel.

Zorg ervoor dat kinderen zich welkom voelen. Immigreren is al een ingrijpende gebeurtenis op zich. Wanneer deze kinderen zich welkom voelen, staan ze opener naar anderen en het opnemen van leerstof (De Maeght, 2017).

Plan vooruit en probeer geleidelijke overgangen te gebruiken. Je kan opteren om extern of gedeeltelijk klasintern te werken of je kan hen volledig integreren in het klasgebeuren (Klasse, 2015).

Neem de leerlingen niet steeds uit de klas bij lessen lichamelijke opvoeding, muzische vorming of wereldoriëntatie. Dit zijn meestal de lessen waarin deze anderstalige kinderen tot rust komen en het snelst kunnen aansluiten omdat ze zich in de interessewereld bevinden van de kinderen. Zo komen ze sneller tot leren en pikken ze meer taal op (Lenaerts & Wauthier, 2014).

Probeer ook de ouders zoveel mogelijk te betrekken, ze kunnen ook ondersteuning gebruiken.

2.3.2 In de klas tijdens de les

Veiligheid is een voorwaarde om tot leren te komen en daar zijn het nu net de leerkrachten die daar voor een groot deel aan kunnen bijdragen. Hieronder een aantal concrete tips voor de leerkrachten.

Toon interesse in de achtergrond en cultuur van de nieuwkomer, dit is zowel positief voor de nieuwkomer als voor de rest van de klas die dan een stukje andere cultuur leren kennen. Probeer terug te grijpen naar routines, dit stelt ze meer op hun gemak (Van Laere, 2015).

Bijvoorbeeld eenzelfde dagverloop: begin van een schooldag kan bijvoorbeeld beginnen met hetzelfde ritueel (het weer bespreken, de tijdlijn wat er staat te gebeuren die dag, ...). Ondersteun de gebruikte woordenschat zoveel mogelijk visueel. Je kan pictogrammen en afbeeldingen gebruiken.

Je kan opteren om een taalmaatjes (buddy) in te schakelen. Leerlingen kunnen veel van elkaar leren, zo kunnen ze elkaar de klaswerking ook duidelijk maken (De Maeght, 2017).

Duid het verschil tussen schooltaal en dagelijkse taal. Denk hiermee ook aan je klasinrichting die je talig kan maken. Voorzie een breed aanbod van talige dingen zoals gedichten, liedjes en lees veel voor. Dit is ook belangrijk voor de andere leerlingen in de klas. Zo kan je de nieuwsgierigheid prikkelen en vanuit natuurlijke taalverwerking werken (Van Laere, 2015). Wanneer je bij de kinderen in je klas verschillen in moedertaal opmerkt kan je deze ook inzetten om naar gelijkenissen te zoeken. Je kan de kinderen stimuleren om verhalen en teksten voor te lezen in hun moedertaal en gelijkenissen zoeken in de vertalingen van eenvoudige woordenschat (De Maeght, 2017).

Hoofdstuk 3: Werkplek in de kijker ‘Stedelijke basisschool, De Tandem’

In dit hoofdstuk wordt de situatie op de werkplekschool geschetst. Op deze school merk je een verscheidenheid aan culturen op. Daarom wilde ik me verdiepen in het aanbod voor anderstalige nieuwkomers. Ik wilde hen suggesties en extra aanvullingen voor het al aanwezige aanbod kunnen voorstellen.

Hieronder volgt een beschrijving van de school, zijn visie, zijn werking en er wordt afgesloten door hun troeven in de verf te zetten. Er wordt een duidelijk beeld gegeven van de schoolpopulatie en de populatie van de wijk.

3.1 Beschrijving van de school

De Tandem is een school van het Stedelijk Onderwijs onder de onderwijskoepel van het OVSG. Ze bestaat uit een kleuter- en lagerschoolafdeling. De kleuterschool en de eerste graad van het lager onderwijs zit in een nieuwbouw aan de overkant van het kerkplein. De andere graden van de lagere school zitten in het hoofdgebouw waar de vroegere Expowijk zich bevond. Het hoofdgebouw is nog steeds een beschermd monument.

De school ligt op ‘het Kiel’, wel bekend van de organisatie van de Olympische spelen in 1920. Ze werden georganiseerd in het Olympisch stadion waar Beerschot nog steeds voetbalt. Daarom dragen sommige straten in deze wijk de namen van verschillende olympische disciplines (Voetbalstraat, Schijfwerperstraat, Polostraat, ...). Omdat het een buurt is waar veel mogelijkheden zijn, werkt de school samen met een aantal externe instanties. Zo heb je “Art in a box, het CLB, Hazewinkel, kindervreugd, de plaatselijke academie, Let’ s go Urban, kaap en kaap’, ...

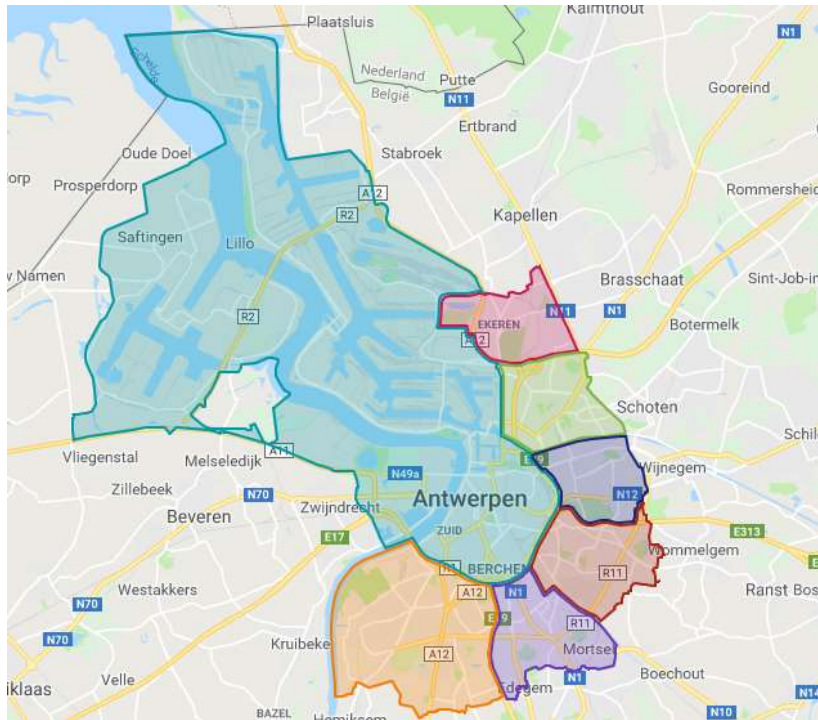
Er lopen ook een aantal projecten op school. Omdat de doelgroep anderstalige nieuwkomers is, wordt er een beetje verder ingegaan op de talige projecten.

3.1.1 Diversiteit van het district Antwerpen en de wijk het Kiel

In volgende figuren wordt een overzicht geschetst van het onderzochte gebied: het district Antwerpen (figuur 3.1, het blauwe deel op de kaart) en de wijk ‘het Kiel’ (figuur 3.2, het groen gekleurde deel op de kaart).

Het gaat om een onderverdeling volgens etnisch- culturele afkomst van het district Antwerpen en de wijk ‘het Kiel’ (figuur (3.3, 3.4, 3.5 en 3.6). De gegevens werden afgeleid van Districts- en loketwerking. (De stad Antwerpen, 2020).

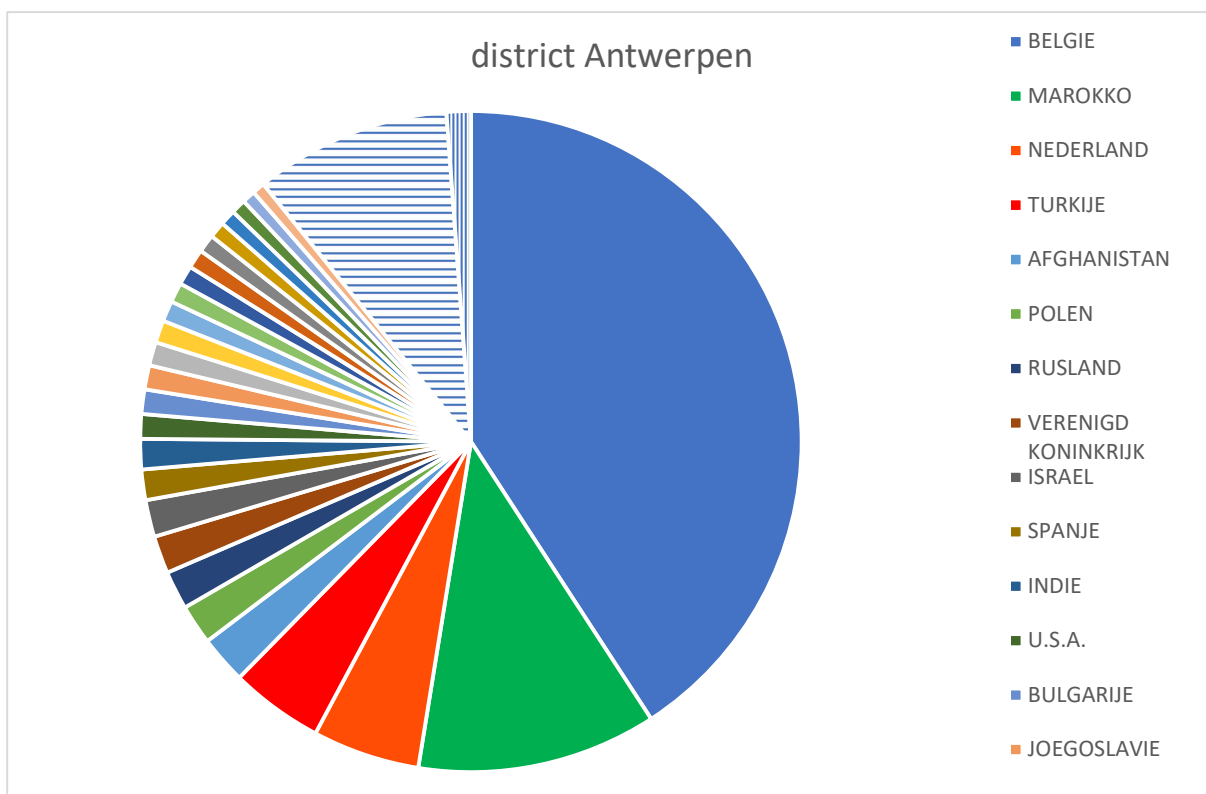
In figuur 3.3 en 3.4 werden een aantal landen van herkomst bij elkaar gevoegd, namelijk de landen met een aantal ≤ 100 en $> 100 \leq 1000$. Dit werd gedaan om de grafiek overzichtelijk te houden en omdat enkele aantallen verwaarloosbaar zijn op de totale populatie (+/- 194 000) van het district Antwerpen en (+/-20 250) van de wijk ‘het Kiel’.

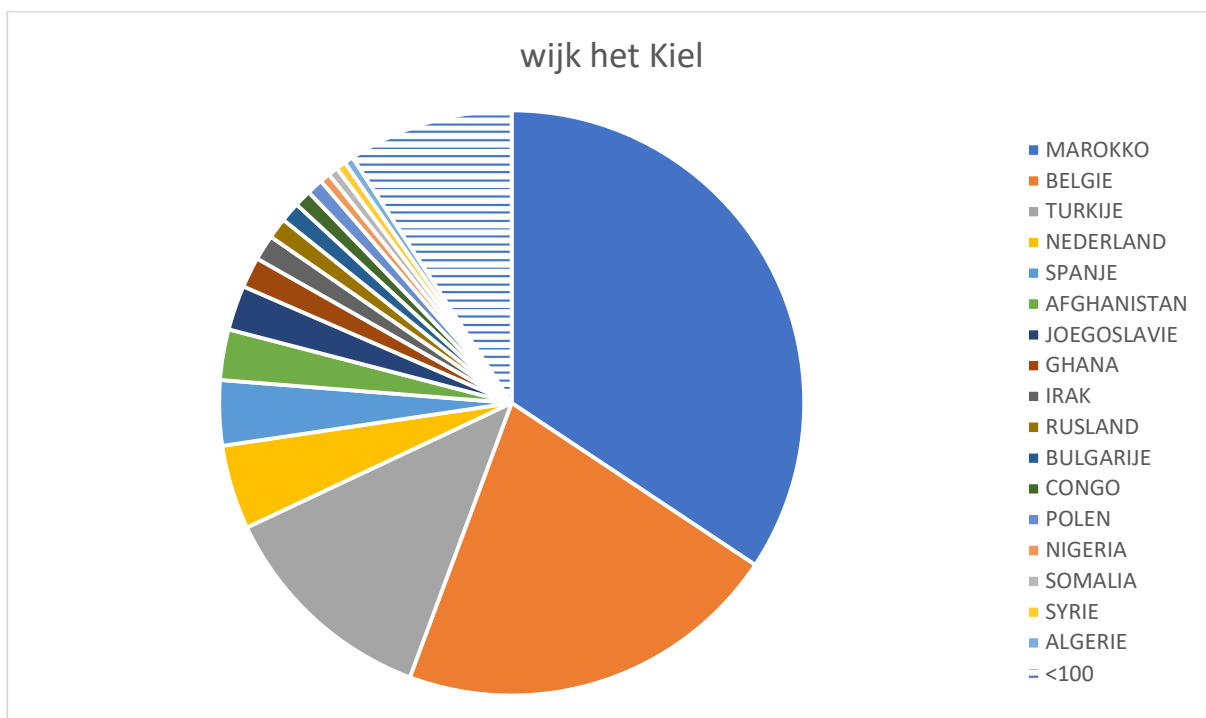
Figuur 1 Overzicht van het in kaart gebrachte gebied, het district Antwerpen (groot blauw gekleurd)

Figuur 2 Overzicht van het in kaart gebrachte gebied, de wijk het Kiel (groot groen gekleurd)

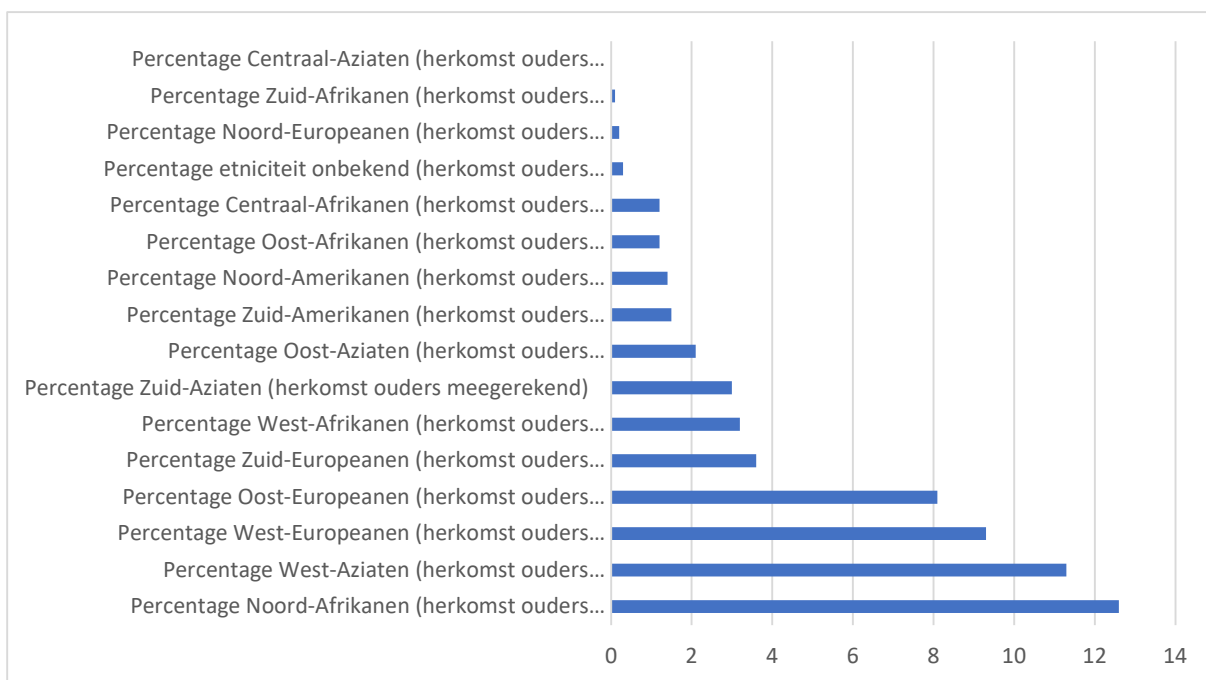

Figuur 3 Overzicht van het aantal personen per land van herkomst voor het district Antwerpen (totaal van +/- 194 000 inwoners)

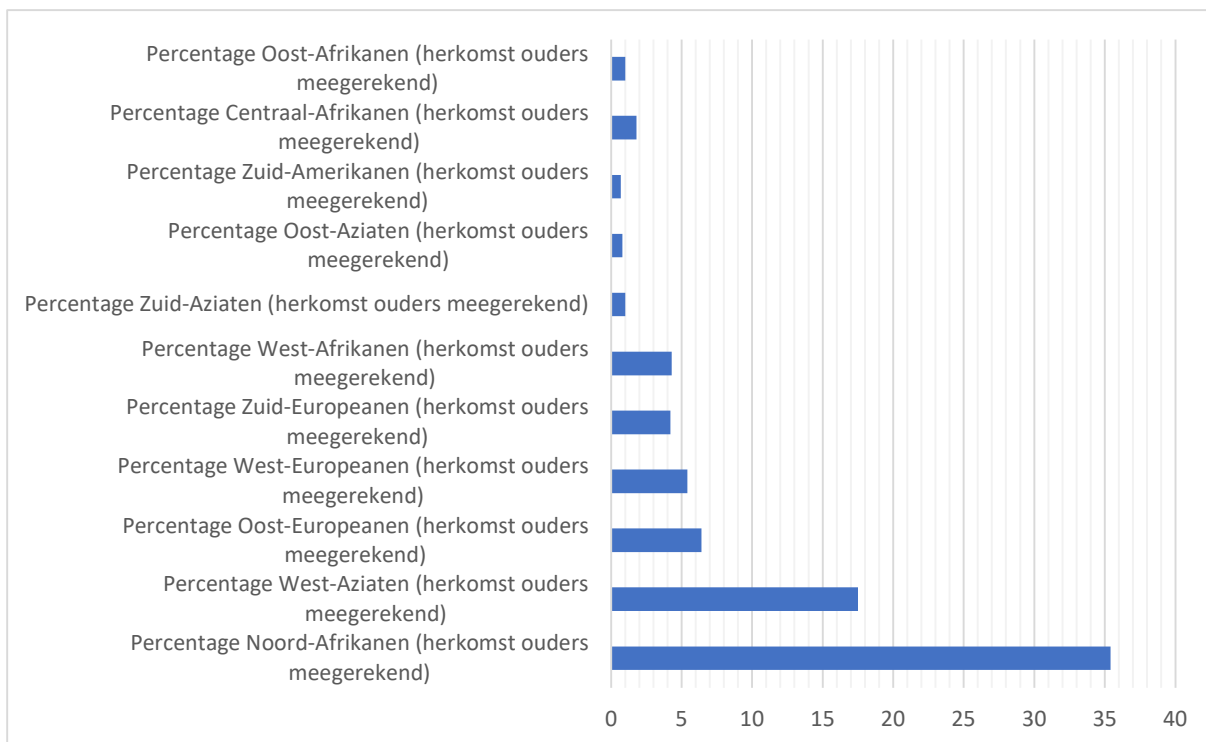

Figuur 4 Overzicht van het aantal personen per land van herkomst voor de wijk het Kiel (totaal van +/- 20 250 inwoners)

Figuur 5 Overzicht van een het aantal bevolkingsgroepen voor het district Antwerpen (totaal van +/- 194 000 inwoners)

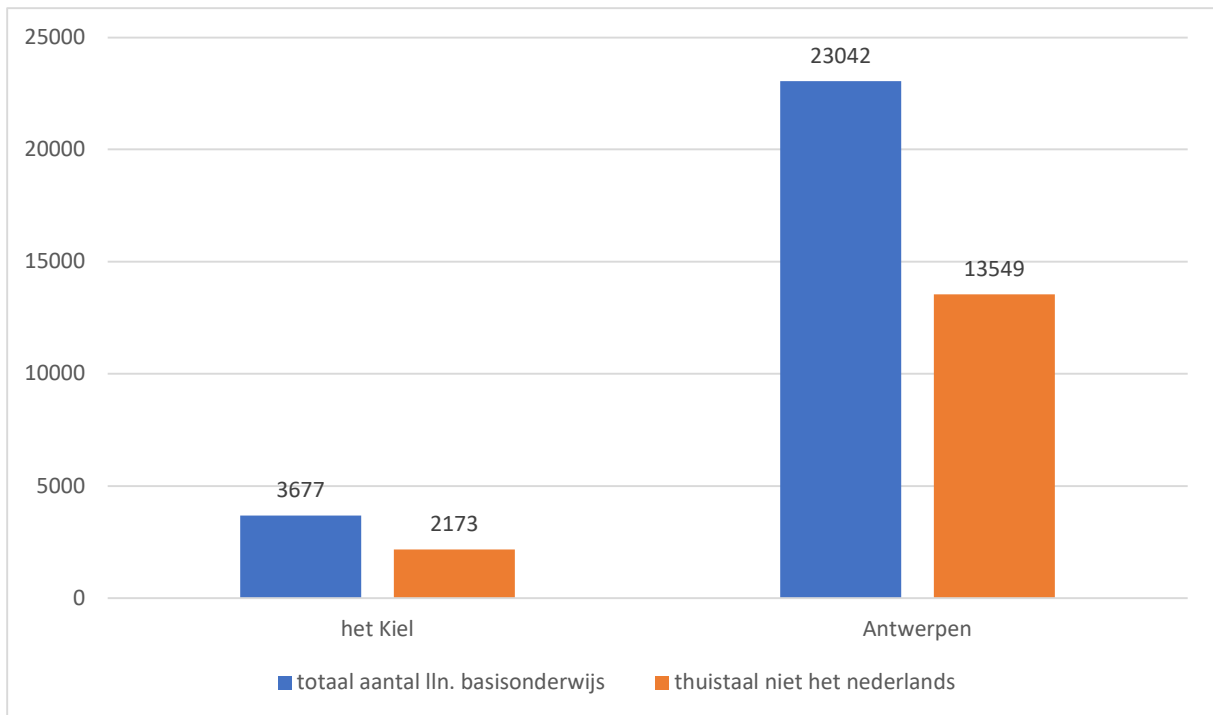

Figuur 6 Overzicht van een het aantal bevolkingsgroepen voor de wijk het Kiel (totaal van +/- 20 250 inwoners)

3.1.2 Diversiteit van het basisonderwijs in de wijk 'het Kiel'

Zoals hierboven beschreven is het publiek in Antwerpen en op 'het Kiel' heel divers. In figuur 3.7 wordt deze diverse groep gespecificeerd betreffende onderwijs. Er wordt een verdeling gemaakt op basis van hun thuistaal (wel of niet Nederlands).

De gegevens werden afgeleid van Districts- en loketwerking van de stad Antwerpen en dateren van 2018, dit zijn de meest recent gevonden cijfers betreffende het basisonderwijs. (De stad Antwerpen, 2020).

Figuur 7 Schoolpopulatie Antwerpen en de wijk het Kiel

3.1.3 Diversiteit van de schoolpopulatie op de stedelijke basisschool 'De Tandem'

De leerlingen op basisschool de Tandem, hebben voor meer dan 99% niet het Nederlands als thuistaal en zijn bijna allemaal van vreemde origine.

Hieronder een schets van de schoolpopulatie: De An- populatie: 18 An dit is op een totaal van

- 6 leerlingen in de eerste graad van het lager onderwijs.
  - In het eerste leerjaar, 2 leerlingen die Arabisch spreken.
  - In het tweede leerjaar 4 leerlingen, W spreekt Spaans, X en Y Arabisch en Z Berbers.

- 12 leerlingen in de tweede en derde graad van het lager onderwijs:
  - In het derde leerjaar zitten 4 anderstalige nieuwkomers; K. spreekt thuis Arabisch en Frans, R. spreekt thuis Russisch, A. spreekt Urdu en A. spreekt Spaans en kan ook een beetje Arabisch.
  - In het vierde leerjaar zit 1 anderstalige nieuwkomer I. die thuis Arabisch en Berbers spreekt.
  - In het zesde leerjaar 4 anderstalige nieuwkomers; K. spreekt Spaans en Arabisch, F. spreekt Spaans en Arabisch, H. spreekt Pulaar en kan ook wat Frans. T. spreekt Irakees/Arabisch.

3.1.4 Aangeboden activiteiten vanuit de school

Omdat de school veel belang hecht aan taal en veel samen te werken met externe organisaties, kunnen ze tal van activiteiten aanbieden. Hieronder worden twee interessante instanties toegelicht namelijk Kaap en Kaapplus, de leesbeesten en boekenkaravaan. In dit werkstuk worden de initiatieven besproken die met taal te maken hebben.

3.1.4.1 Kaap en Kaapplus

Er loopt sinds 2018 een project op school namelijk 'Kaapplus'. Kaap is een project voor basis- en secundaire scholen. De ouders van de leerlingen op de Tandem hebben al een jaar cursus of langer achter de rug. Ze spreken en verstaan dus al een heel mondje Nederlands.

Bij het project 'Kaap' worden er een heel jaar lang lessen Nederlands gegeven aan anderstalige ouders. Dit gebeurt als dit haalbaar is op de school van hun kind(eren). Het is belangrijk om ouders warm te maken om ze te laten participeren in het schoolse gebeuren van hun kinderen. Ze zijn namelijk het ankerpunt van de kinderen en de school. Wanneer de ouders de Nederlandse taal beter beheersen, zijn ze beter in staat hun kinderen te ondersteunen in schoolse taken en activiteiten. Zo worden de ouders gestimuleerd om te werken met hun kinderen.

Het voornaamste doel erachter is om de communicatie tussen ouders en de school te bevorderen en te verbeteren.

Iedere week worden twee of drie lesmomenten ingepland en gegeven door een NT2- medewerker van een Antwerps CVO of het Centrum voor Basiseducatie. Er komen naast schoolthema's ook opvoedingsthema's aan bod. Daarna werken de cursisten een project uit.

3.1.4.2 *Leesbeesten*

De leesbeesten is een initiatief opgezet door Ann Ceurvelds en Tania Poppe om kinderen weer en beter aan het lezen te krijgen. Tania Poppe is een drama- pedagoog en regisseur en Ann Ceurvelds een actrice maar ook experte in diversiteit en cognitieve moeilijkheden. Samen willen ze door dit initiatief de zin om te lezen aanwakkeren en om verhalen te laten (her)ontdekken.

Ze geven vrolijke leesvoorstellingen, bieden inspirerende workshops voor kinderen en volwassenen aan, en hebben zelfs een eigen YouTube kanaal met tal van voorleesfilmpjes.

Dit duo maakt ook audioverhalen, vertelfilmpjes, interviews met de auteur of illustrator van de boeken alsook leuke en interessante doe- opdrachten.

3.1.4.3 *Boekenkaravaan*

‘Boekenkaravaan’ is een project dat zich toespitst op kwetsbare kinderen en jongeren in Antwerpen en haar districten. Dit initiatief wil deze kinderen en jongeren extra taalkansen bieden door voorlezers op bezoek te laten gaan. Ze zijn bijna continu op zoek naar vrijwilligers om samen het leesplezier te ontdekken en samen de bibliotheek te bezoeken, om samen voorlees en leesgewoonten te kunnen ontwikkelen.

Ze stellen leesplezier voorop en streven naar een intrinsieke motivatie bij de kinderen. Gezinnen die beroep willen doen op dit initiatief kunnen zich vrijwillig inschrijven via de school of een welzijnsinstelling om een voorlezer aan huis te laten komen.

Bij de boekenkaravaan staat respect voorop, respect voor ieders cultuur. Zo kan iedereen wat van elkaars cultuur en leefgewoonten leren kennen.

Interactief voorlezen samen met de kinderen staat op de voorgrond van de voorlezers. Zo worden er vragen gesteld tijdens het interactief voorlezen en wordt er aan taalverwerving gewerkt. De voorlezer gaat op zoek naar boeken toegespitst op de kinderen hun interesseveld, dit kan gaan van zoekboeken tot prentenboeken en verhalende boeken tot poëzie. Samen met de voorlezer verwerken ze het verhaal.

Ze hebben uiteraard steun en expertise nodig van een aantal externe partners uit de Welzijnszorg, partners uit welzijn, onderwijs, cultuur en jeugd (De schoolbrug, 2020).

3.2 Beschikbaar en nodig aanbod materiaal

Er werd uitgebreid de tijd genomen om het beschikbaar materiaal betreffende taalverwerving te zoeken en te onderzoeken. Hieronder worden er een aantal toegelicht. Onder hoofdstuk 3.2.1 in tabel 3.1 worden een aantal materialen uitgelegd, die ik heb bestudeerd. Tabel 3.2 geeft een overzicht van een aantal interessante boeken en handleidingen die ik onderzocht en ontleend heb uit documentatiecentrum Atlas in Antwerpen. Onder hoofdstuk 3.2.2 in tabel 3.3 voorbeelden van beschikbare materialen gezocht buiten docAtlas. Ik heb ook een aantal interessante materialen en hun beschrijving toegevoegd. Ik voegde deze toe nadat ik een oproepje lanceerde op social mediakanaal 'Facebook'.

3.2.1 Bestudeerde materialen uit docAtlas die gebruikt kunnen worden in de klas

Na een bezoek aan docAtlas in Antwerpen en na een interview met een voormalig werknemer hebben Inge Umans (voormalig medewerkster van docAtlas) en ik, een kijkje genomen in het aanwezige aanbod op docAtlas. We zochten een aantal interessante en werkbare materialen bij elkaar om in te zetten in de klas. De materialen die ik het interessantst vond om in te zetten in de klas en daarbuiten lijstte ik op. Ik vind dit sterke materialen omdat de leerlingen na een korte instructie individueel of per 2 aan de slag kunnen. Deze materialen zijn eveneens aanpasbaar aan het niveau en de klsthema's van de leerlingen.

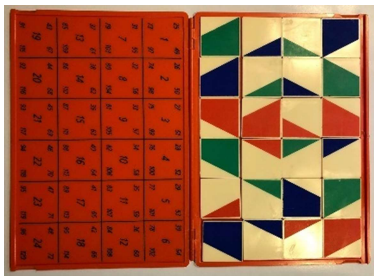
Tabel 1 Een aantal interessante materialen om individueel mee aan de slag te gaan en hun beschrijving

Materiaal	Toelichting
<p data-bbox="204 1137 320 1171">Mini Loco</p> <p data-bbox="204 1496 400 1529">Figuur 8 Mini- Loco</p> <p data-bbox="204 1798 448 1832">Figuur 9 Mini- Loco doos</p> <p data-bbox="204 1854 475 1888">Figuur 10 Mini- Loco boekje</p>	<p data-bbox="810 1137 1393 1429">Mini Loco is een materiaal waarmee kinderen zelf aan de slag kunnen. Het sterke aan dit materiaal is dat ze fiches met oefeningen zelfstandig kunnen maken en nadien controleren. De prenten, woorden en werkwijze worden visueel ondersteund en is goed te begrijpen voor wie geen of weinig Nederlands kan.</p> <p data-bbox="810 1451 1345 1552">Het materiaal bestaat uit een doos met 12 stenen die voorzien zijn van een nummer en een kleurcode.</p> <p data-bbox="810 1574 1377 1709">Er zijn verschillende soorten boekje te verkrijgen. Als je goed zoekt zijn er op internet voorbeelden van sjablonen te vinden waarmee je zelf werkblaadjes kan maken.</p> <p data-bbox="810 1731 1393 1865">Wat dit materiaal interessant maakt voor een leerkracht is dat je zelf sjablonen kan maken om er oefeningen in te passen die op maat van je leerlingen ontworpen zijn.</p> <p data-bbox="810 1888 1393 1955">Mijn kinderen kregen maxi en mini- loco cadeau en konden hiermee zelfstandig aan de slag.</p>

Maxi Loco

Figuur 11 Maxi- Loco

Figuur 12 Maxi- Loco doos

Maxi Loco is een materiaal waarmee kinderen zelf aan de slag kunnen. Ze kunnen de oefeningen zelfstandig maken en nadien controleren.

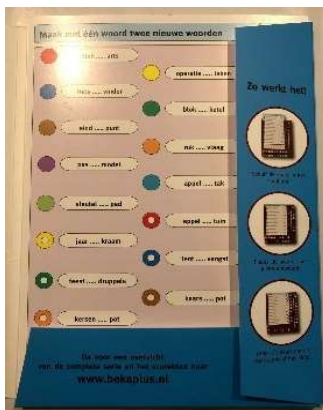
Het materiaal bestaat uit een doos met 24 stenen die voorzien zijn van een nummer en een kleurcode.

Er zijn verschillende soorten boekjes te verkrijgen. Zoals bij mini- loco kun je als je goed zoekt op internet voorbeelden van sjablonen vinden waarmee je zelf werkblaadjes kan maken.

Pico- Piccolo

Figuur 13 Pico- Piccolo

Figuur 14 Werkblad Pico- Piccolo

Pico- Piccolo is een materiaal dat niet uit losse onderdelen bestaat, buiten de opdrachtenkaarten. Ook bij dit materiaal zijn er op internet sjablonen te vinden om op maat van de leerling(en) te kunnen werken.

De opdrachtenkaarten of spelborden zijn onderverdeeld in 3 leeftijdsgroepen. Het verschil zit in de hoeveelheid opdrachten.

Op de opdrachtenkaarten staan kleurcodes, je kan de stenen op het bord verschuiven. Zo laat je de juiste oplossing bij de vraag matchen.

Wanneer de kinderen de opdrachten hebben opgelost, draaien ze hun kaart om en kunnen ze zelf hun oplossingen controleren.

Tabel 2 Een aantal interessante boeken en handleidingen voor leerkrachten

Materiaal	Toelichting
<p data-bbox="316 421 635 454">Werkleerboek De Taaltrap</p> <p data-bbox="300 902 651 936"><i>Figuur 15 De Taaltrap leerwerkboek</i></p>	<p data-bbox="775 421 1358 562">Met het leerwerkboek De Taaltrap, voorzien van een audio- cd kunnen kinderen op hun eigen niveau en op een leuke manier de Nederlandse taal oefenen.</p> <p data-bbox="775 584 1326 651">Deze werkleerboeken helpen de leerlingen de schooltaal te leren, oefenen en beheersen.</p> <p data-bbox="775 674 1366 808">Het positieve aan dit materiaal is dat het toegankelijk is voor een aantal leeftijden. De boeken zijn voorzien van realistische foto's die de woordenschat ondersteunen.</p> <p data-bbox="775 831 1374 898">Als leerkracht kan je oefeningen selecteren om op niveau de leerlingen individueel te laten werken.</p>
<p data-bbox="260 976 691 1010">Tekstboek en werkboek Hotel Hallo</p> <p data-bbox="204 1395 555 1429"><i>Figuur 16 Leerwerkboek Hotel Hallo</i></p> <p data-bbox="204 1843 507 1877"><i>Figuur 17 Leerboek Hotel Hallo</i></p>	<p data-bbox="775 976 1390 1256">Hotel Hallo bestaat uit een tekstboek en een werkboek. Deze boeken kunnen zowel door leerkrachten, zorgleerkrachten, An- leerkrachten als door leerlingen gebruikt worden. Wanneer het door leerlingen wordt gebruikt, zie je er best op toe dat ze al wat Nederlands verstaan, anders wordt individueel werken moeilijk. Het tekstboek is wat druk.</p> <p data-bbox="775 1279 1310 1346">De leerkracht kan dan op zoek gaan naar een aanbod dat het best aansluit bij de klas.</p> <p data-bbox="775 1368 1390 1547">Het zijn woordpaketten voor kinderen van 5 tot 11 jaar. In deze boeken wordt er vooral gewerkt met verhalen, liedjes, dialogen, oefeningen, puzzels, spelletjes om de frequentst gebruikte woorden aan te brengen.</p> <p data-bbox="775 1570 1358 1704">Er is ook een website beschikbaar met spreekopdrachten en aanvullende materialen. In de boeken zelf is de code te vinden die toegang geeft tot deze website.</p>

<p style="text-align: center;">Joker</p> <p style="text-align: center;"><i>Figuur 18 Handleiding Joker</i></p>	<p>Joker is een boek met materialen om aan de slag te gaan met An in de eerste periode dat ze hier zijn. Het is een intensieve methode om aan taalvaardigheid op korte tijd te werken. Het doel berust erop dat de An voldoende redzaam wordt in de reguliere klas.</p> <p>Het zijn activiteiten voor de hele klas waarbij je op een positieve manier kan samenwerken met de diversiteit in je klasgroep. Er is een bronnenboek en kopieerbladen beschikbaar die gratis te downloaden zijn.</p>
<p style="text-align: center;">Goochelen met woorden</p> <p style="text-align: center;"><i>Figuur 19 Handleiding Goochelen met woorden</i></p>	<p>Goochelen met woorden is een methode waarmee aan schooltaal wordt gewerkt en worden voornamelijk in een onthaalklas gebruikt. Het materiaal, de oefeningen en handleiding wordt het best gebruikt in kleinere groepjes.</p> <p>Goochelen met woorden bestaat uit drie delen;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Goochelen met woorden 1: een startversie bedoeld voor een onthaalklas, waar vooral luisteren centraal staat. - Goochelen met woorden 2: voor nieuwkomers die al een beetje Nederlands begrijpen, waar vooral spreekvaardigheden worden versterkt. Gesloten vragen worden hier vooral ingezet. - Goochelen met woorden 3: voor nieuwkomers die klaar zijn voor een extra stapje, waar vooral op open vragen wordt gewerkt. <p>Er is een handleiding, een bronnenboek, kopieerbladen en voorbeeldactiviteiten gratis te downloaden.</p>

Matti en Mona, lesmethode

Figuur 20 Handleiding Matti en Mona

MATTI EN MONA is een methode die bij de leraarskamer van 'Die Keure' te vinden is. Het is een methode waarvan Matti vooral werkt op de kern en Mona op de uitbreiding.

Deze methode bestaat uit 2 boxen waarvan je de thema's kan laten aansluiten op de thema's die in de klas heersen of behandeld worden. Box 1 is berust op het aanbrenge en oefenen van de basis om te kunnen deelnemen aan het schoolleven.

Er zijn werkbladen, kopieerbladen, een CD-ROM, verhaalplaten, woordplaten en een beeldwoordenboek op het einde van ieder thema. Ze bieden een duidelijk overzicht van de aan te brengen woorden.

Lezen doe je overal, leesmethode

Figuur 21 Lezen doe je overal

Lezen doe je overal is een methode 'aanvankelijk lezen' voor anderstalige kinderen (10 - 14 jaar), die nooit hebben leren lezen of die hebben leren lezen in een ander schrift.

De methode sluit aan bij 'Veilig leren lezen' maar kan ook apart gebruikt worden net zoals de materialen van beide methodes

Er wordt gebruik gemaakt van structureerwoorden die gegroepeerd zijn in kernen. De teksten rond deze woorden zijn afgestemd op de leefwereld van tieners.

De leesboekjes zijn gratis te downloaden.

Geen pANiek, boek met nuttige informatie

Figuur 22 Geen pANiek

Geen pANiek van Lenaerts en Wauthier is een echte aanrader voor de school. Het is een boek vergezeld van een film (geregisseerd door Jan Verheyen) die een beeld geeft van hoe het loopt in de praktijk en hoe we omgaan als school met de anderstalige leerlingen en hun ouders. Het boek zelf geeft nuttige informatie en tips die de schrijfsters verzamelden na gesprekken te voeren met leerkrachten en directies.

Wat dit boek ook nog interessant maakt om de schoolbib te hebben staan, zijn tal van nuttige links die verzameld werden op het einde van ieder hoofdstuk.

3.2.2 Andere materialen en bronnen om mee aan de slag te gaan

Op aanraden van een aantal collega-leraren en vrienden werd het aanwezige aanbod op het internet en in papierenformaat bekeken.

Het gaat in tabel 3.2 zowel over online te raadplegen websites, papieren (concrete) materialen als over apps te installeren op Ipad, Gsm of Tablet. Het zijn eveneens materialen waarmee individueel en op een speelse al doende manier gewerkt kan worden.

Dit zijn materialen en applicaties waar je als leerkracht gebruik van kan maken om aan te reiken aan de leerlingen. Je kan ze ook inzetten tijdens de lessen om door de leerlingen te laten gebruiken maar je kan ze bijvoorbeeld ook inzetten tijdens de gesprekken met ouders. Denk hierbij aan gesprekken en oudercontacten met anderstalige ouders, wanneer er geen tolk voor handen is.

Tabel 3 Beschikbare materialen buiten docAtlas voor een onthaal- en reguliere klas en hun beschrijving

Materiaal	Toelichting
<p>Het beeldwoordenboek (online versie).</p> 	<p>Het beeldwoordenboek, online te raadplegen via http://beeldwoordenboek.eu/</p> <p>De beginpagina is ingedeeld in categorieën waaruit men kan kiezen.</p> <p>Wanneer men een categorie aanklikt komen er afbeeldingen tevoorschijn waarop er geklikt kan worden. Er zijn in elk thema vier oefenreeksen beschikbaar die je individueel of met meer kan (in)oefenen.</p> <p>Wanneer er op de afbeeldingen geklikt wordt, wordt het woord in het Nederlands uitgesproken. Zo wordt het woord in beeld, woord en gesproken taal aangeboden.</p> <p>In de oefenreeks nadien wordt er verwacht dat er verbanden gelegd worden tussen beeld, klank en woord.</p> <p>Er wordt ook een geheugenspel aangeboden. Dit kan zoveel herhaald worden als nodig, het is een materiaal waarmee zelfstandig gewerkt kan worden.</p> <p>Het is niet de bedoeling dit een hele dag te doen, een half uur per dag volstaat.</p> <p>Er is internetverbinding nodig om hiermee te kunnen oefenen.</p> <p>Met dit materiaal kunnen ouders, kinderen en leerkrachten aan de slag zonder voorkennis van de Nederlandse taal.</p>

Figuur 23 Het beeldwoordenboek, online versie

Het beeldwoordenboek (boek).

Figuur 24 Het beeldwoordenboek, papieren versie

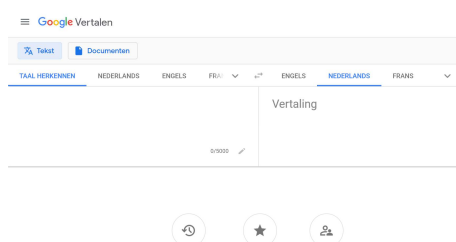
Naast de online versie van het beeldwoordenboek is er ook een papieren versie beschikbaar.

Deze boeken zijn van Van Daele en zijn beschikbaar als aanwijsboek, Nederlands- Pools, Nederlands- Turks, Nederlands – Duits, Nederlands – Spaans, Nederlands – Frans, Nederlands- Pools, Nederlands – Arabisch en Nederlands – Portugees.

Deze kleine boekjes kunnen gebruikt worden door de leerkracht om er interactieve oefeningen mee op te zetten.

De leerlingen, hun ouders en ondersteuners kunnen hiermee aan de slag om de eerste woorden te leren en te oefenen.

Google translate (Website)

Figuur 25 Google translate

<https://translate.google.be/>

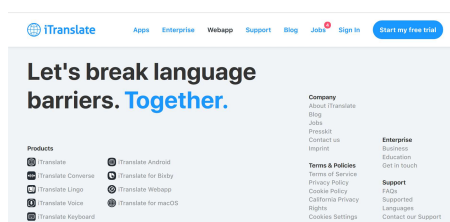
Dit is een webpagina die online te raadplegen is. Deze vertaalpagina vertaalt in beide richtingen en is beschikbaar in veel verschillende talen.

Wanneer het in de Nederlandse taal gaat over homoniemen (woorden die hetzelfde klinken, maar anders geschreven worden), zijn de vertalingen niet altijd even accuraat. Wel handig en betrouwbaar in gebruik (L Reher, personal communication).

Handig is ook dat je het woord ook gesproken kan beluisteren en dat je dit individueel kan gebruiken.

Het handige hieraan is dat je het als leerkracht kan inzetten tijdens de les, oudercontacten, ook te gebruiken wanneer ze thuis werken, voor ouders en leerlingen. Wanneer de leerlingen iets niet begrijpen kunnen ze dit ingeven.

I translate (Website en applicatie)

Figuur 26 I translate

<https://itranslate.com/webapp>

Dit is een vertaalhulp die beschikbaar is via een website maar die je ook als applicatie kan downloaden.

Het principe is te vergelijken met Google Translate. Het verschil is dat via Itranslate je de woorden niet kan horen.

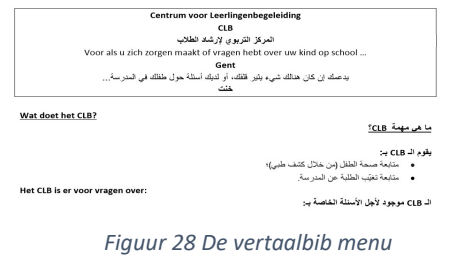
Het is beschikbaar in een aantal talen en is voorzien van twee balken waarin je de talen kan ingeven.

Zoals hierboven is dit een tool die je als leerkracht kan inzetten tijdens de les, tijdens oudercontacten, ook voor thuis te werken, voor ouders en leerlingen die nog niet veel Nederlands verstaan.

De vertaalbib (Website)

Figuur 27 De vertaalbib webpagina

Figuur 28 De vertaalbib menu

Figuur 29 De vertaalbib, pagina voor ouders

<http://vertaalbibliotheek.be/> een initiatief vanuit de stad Gent.

Het is een online platform waarop je beroep kan doen als leerkracht en/of ondersteuner om te communiceren met anderstaligen.

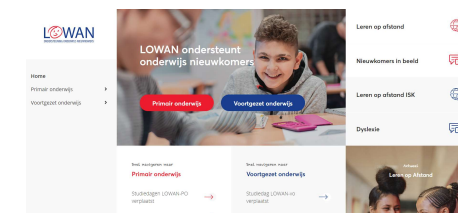
Er zijn vertalingen van allerlei documenten te vinden die kunnen helpen om de taalbarrière weg te nemen. Ik denk hier in het bijzonder aan de communicatie met anderstalige ouders.

Je vindt hier bijvoorbeeld invul fiches, informatieve documenten, ... Er is een uitgebreide zoekfunctie waar je veel opties kan aanvinken.

Zo heb je bijvoorbeeld informatie over het wat het CLB is en wat het doet, in verschillende talen.

Ook tips voor huiswerk, betalingen, schooluitstappen, ontspanningsoefeningen, ... zijn beschikbaar in verschillende talen.

Lowan (Website)

Figuur 30 Lowan webpagina

<https://www.lowan.nl/>

Een interessante website om als leerkracht aan materiaal te geraken om aan de slag te gaan in de klas.

Via <https://futurenl.org/> kun je aan lesmateriaal, online workshops, gratis code- uur (les) en gratis e- learning geraken.

Het gaat hier vooral over leren op afstand.

Wabliëft of wabliëft start (website + concreet materiaal)

Figuur 31 Wabliëft en Wabliëft start

<https://www.wabliëft.be/nl/krant>

Bij de papieren versies heb je de Wabliëft of Wabliëft start, het zijn kranten waarin je het nieuws ontdekt.

Het voordeel is dat de teksten in toegankelijke taal geschreven zijn. De artikels zijn geschreven zonder moeilijke woorden, vaktaalwoorden of beeldspraak.

Wabliëft start is de eenvoudigste versie. Je kan ze zowel online als in papieren versie bestellen en lezen.

De papieren versie(s) kan je bestellen tegen betaling.

Op de website kun je ze gratis online vinden. Je kan ze ook laten voorlezen.

Je kan me wat (Website)

Figuur 32 Je kan me wat webpagina

<http://www.jekanmewat.nl/>

'Je kan me wat' is online te raadplegen. Het bestaat uit 15 modules met interactieve oefeningen. Iedere module is opgesplitst in deeloefeningen, waarvan de laatste verwerkingsoefeningen met meerkeuzevragen.

Het sterke hieraan is dat de visuele woordvorm wordt aangeboden samen met de auditieve.

Het handige hieraan is dat je de oefenboekjes ook kan afdrukken. Zeker wanneer je geen computer en internet ter beschikking hebt. Het nadeel hieraan is dat je enkel visueel werkt.

Horen zien en schrijven (digitaal oefenprogramma).

Figuur 33 Handleiding horen, zien en schrijven

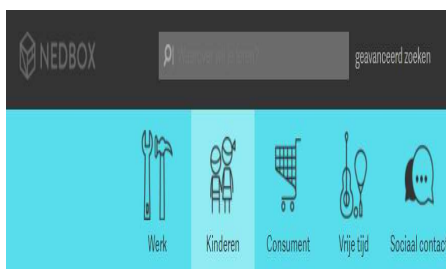
<https://www.bazalt.nl/horen-zien-en-schrijven/digitaal-oefenprogramma>

Naast een gedrukte methode heb je hiervan ook een digitale versie van 'Horen, zien en schrijven'.

Je kan hierop een gratis demoversie nemen voor 2 maanden. Daarna kan je beslissen of je dit overzet in een abonnement. Je hebt wel een internetverbinding nodig om hiermee te kunnen werken.

Dit programma kan op PC of tablet geïnstalleerd worden. Er zijn tal van oefeningen die de leerlingen kunnen doen. Ze kunnen nieuwe woorden terug beluisteren, lezen, typen, ... Er zijn type oefeningen, luister, en leesteksten beschikbaar.

NEDBOX (website)

Figuur 34 Nedbox webpagina

<https://www.nedbox.be/thema/leven-belgie>

Dit is een website om Nederlands te oefenen op een fijne, interessante manier, namelijk aan de hand van interessante filmpjes en krantenartikels.

Je kan de deelvaardigheid alsook het niveau kiezen om mee aan de slag te gaan.

Je kan ervoor kiezen of je een video bekijkt of je een artikel leest.

Hoofdstuk 4: Methodologie

4.1 Methodologie

Ik ben eerst met de interviews aan de slag gegaan op en in de stageschool. Ik heb de ondersteuners, leerkrachten, An- leerkrachten, directie, de zorgcoördinator bevroegd. De interviewvragen zijn terug te vinden onder 4.1.2 alsook de prognose van de mogelijke antwoorden. Ze verschaften informatie, tips en ervaringen met deze doelgroep, namelijk anderstalige nieuwkomers in het basisonderwijs.

4.1.1 Doelgroep

Er werd eerst aan een bevraging van de zorgcoördinator en de An- leerkrachten (2) die met de anderstalige en gewezen anderstalige nieuwkomers werken, gedacht.

Ze werken voornamelijk klasextern, maar er is nood aan tips, materialen, ... Dit om klasextern, klasintern en om zelfs thuis individueel mee aan de slag te kunnen gaan.

Na het bevragen van de zorgcoördinator was er nood aan extra interviews met OKAN- leerkrachten, leerkrachten en zorgleerkrachten om te vragen naar specifieke tips en suggesties. Deze tips en suggesties verwerkte ik in een ondersteuningsbundel voor de zorg-, anderstalige- en klasleerkrachten (zie praktische uitwerking).

Er zijn verschillende instanties die informatie, materialen, cursussen Nederlands, ... aanbieden aan verschillende soorten anderstalig publiek. Hieronder in tabel 3 worden ze opgelijst alsook hun aanbod. Omdat mijn onderzoek handelt over de lagere school, zullen enkel de instanties opgelijst worden die interessant zijn voor leerlingen van de lagere school en hun leerkrachten, zorgteams en An- leerkrachten.

De leerlingen zelf zijn nog niet bevroegd geweest. Dit zou eventueel in een opvolgonderzoek kunnen, waarin gepeild wordt naar hun noden en welbevinden.

Tabel 4 Kort overzicht van ondervraagde deskundigen

Deskundige	Functie
Inge Umans	Ex- medewerkster van docAtlas. Gewezen An- leerkracht basisonderwijs.
Sandra Bodart	Zorgcoördinator van de lagere school van basisschool de Tandem.
Lana Reher	Logopediste en An- leerkracht voor de 2 ^{de} en 3 ^{de} graad lager onderwijs van basisschool de Tandem.
Celine Van Noten	An- leerkracht 1 ^{ste} graad lager onderwijs van basisschool de Tandem.
Zorgleerkrachten op de werkplek	Zorg voor elk ... leerjaar waar een anderstalige nieuwkomer in de klas zit.
Klasleerkrachten op de werkplek	Leerkrachten met anderstalige nieuwkomers in hun klas.

4.1.2 Instrumenten, aanpak en werkwijze

Ik ben aan de slag gegaan met het afnemen van interviews bij de verschillende doelgroepen (tabellen 4.2 en 4.3). Ik bevroeg op de werkplekschool de zorgcoördinator en de An- juffen omdat ik meer te weten wilde komen over de huidige werking en waar ze tegenaan liepen.

Tevens bleek dat hetgeen ik voor hen wilde uitwerken, uitbreiding nodig had. Hierdoor was er nood aan het bevragen van andere organisaties. Ik dacht er ook aan om de klasleerkrachten en zorgleerkrachten te bevragen op de werkplekschool om te weten te komen waar zij tegenaan lopen en waar zij en hun leerlingen nood aan hebben (tabel 4.4).

Ook dacht ik dat het eveneens interessant zou zijn om Okan- leerkrachten en andere klasleerkrachten en/of zorgleerkrachten te bevragen. Dit om meer te weten te komen over inzetbare materialen, tips, applicaties, oefeningen, ... die interessant kunnen zijn om te integreren in de reguliere klas. Zo wilde ik een mogelijk aanbod creëren om uit te werken als praktisch werk.

Ik deed hiervoor beroep op sociaal mediakanaal Facebook, meer bepaalde volgende facebookgroepjes: Leerkrachten lager onderwijs en anderstalige nieuwkomers basisonderwijs. Dit deed ik om te weten te komen welke materialen zij gebruikten, welke apps interessant zijn, welke internetsites zij aanraden en tips om de An en GAN beter te kunnen ondersteunen in en buiten de reguliere klas.

Zo kan ik dan een aantal interessante initiatieven oplistten voor de werkplekschool.

In volgende tabellen wordt een overzicht gegeven van de interviewvragen die ik afnam bij de verschillende groepen.

Tabel 5 Interviewleidraad zorgcoördinator S Bodart, logopediste en An- juf L Reher (2de en 3de graad lager onderwijs)

Vragen	Subvragen
Wat is je functie op school?	Hoeveel jaar werkte je in deze functie?
Heb je ook zelf voor de klas gestaan?	Hoe lang?
Heb je op andere scholen gestaan?	Zo ja, welke functie en hoe lang?
Wat is de huidige An- werking op school?	
Welke interventies zijn opgezet door de school?	Welke hebben wel/geen baat?
Heb je een andere werking in gedachte?	Hoe zie je dat concreet?
Wat heb je nodig om dit te doen slagen?	/
Als we het over de huidige werking hebben, werk je liever klasintern of extern?	/
Waar hebben de leerlingen nood aan?	/
Welke van deze initiatieven hebben het meeste baat?	Taalmaatjes (buddy) inschakelen voor lezen en taken binnen het klasgebeuren. Gebruik vertaalapps (google translate) en andere programma's. Zelfstandig uit te voeren taken met zelfcorrectie. Ondersteunende materialen, aangepaste teksten, ...? Iets anders?

Tabel 6 Interviewleidraad klasleerkrachten en zorgleerkrachten werkplekschool en externe An- leerkrachten

Vragen	Subvragen
Wat is je huidige functie op school?	Hoeveel jaar werkt(e) je in deze functie?
Hoe ziet dit beleid eruit op jullie school?	Kan je de huidige An- werking beschrijven?
Wat doet de school concreet?	Een klas inrichten, klasintern ondersteunen, uit de klas halen, ...?
Hoe werk je het liefst?	Klasintern, klasextern, in een aparte klas, ...?
Welke werking heeft wel/geen baat?	Heb je een andere werking in gedachten? Hoe zie je dat concreet?
Waarom moet volgens jou meer aandacht besteed worden?	Waarom? Een paar suggesties?
Welke ondersteunende materialen heb je al in de klas gebruikt?	Welke vond u interessant en waarom?
Kun je er enkele zinvolle voorbeelden van ophijsten die je kan inzetten in volgorde van belangrijkheid/nut? (Van 1 - ..., waarvan 1 het nuttigst is, ...)	/
Ik geef een aantal initiatieven. Kun je ze ophijsten in volgorde van belangrijkheid/nut? (Van 1 - ..., waarvan 1 het nuttigst is.	Taalmaatjes (buddy) inschakelen voor lezen en taken binnen het klasgebeuren. Gebruik vertaalapps (google translate) en andere programma's. Zelfstandig uit te voeren taken met zelfcorrectie. Ondersteunende materialen, aangepaste teksten, ...? Waarom, zet je ze zo?
Waarom zet je ze zo?	/
Welke vond je niet interessant/nuttig?	Waarom?
Welke tips heb je voor de An- leerkrachten voor mijn werkplek?	/

Tabel 7 Aangepaste interviewleidraad klasleerkrachten, zorgleerkrachten en externe Okan- leerkrachten

Vragen	Subvragen
Wat is uw functie op school?	/
Hoeveel An- leerlingen heeft u in de klas?	Welke thuistaal hebben ze?
Wat is de huidige An- werking op school?	/
Wat vind je hier positief aan en wat mis je?	Wat zou je kunnen helpen om dit te optimaliseren?
Heb je een andere werking in gedachten?	Hoe zie je dat concreet? Kun je een voorstel doen voor de meest ideale werking voor leerling en leerkracht?
Hoe beschrijf je de samenwerking met de An- leerkrachten?	Wat mis je? Hoe zou de ideale werking tussen jullie er uit zien?
Waar hebben de An het meest nood aan in de klas?	Taalmaatjes (buddy) inschakelen voor lezen en taken binnen het klasgebeuren. Gebruik vertaalapps (google translate) en andere programma's. Zelfstandig uit te voeren taken met zelfcorrectie. Ondersteunende materialen, aangepaste teksten, ...? (Specificeer welke) Iets anders?
Waar heb jij als leerkracht/zorgleerkracht het meeste nood aan? En waarom?	Taalmaatjes (buddy) inschakelen voor lezen en taken binnen het klasgebeuren. Gebruik vertaalapps (google translate) en andere programma's. Zelfstandig uit te voeren taken met zelfcorrectie. Ondersteunende materialen, aangepaste teksten, ...? (Specificeer welke) Iets anders?

4.1.3 Resultaten van de interviews

4.1.3.1 *De zorgcoördinator aan het woord.*

Op de werkplek zijn er 2 An- leerkrachten. Céline aan de leerlingen in de eerste graad en Lana in tweede en derde graad van school. De leerlingen gaan voor enkele uren naar de An-leerkracht. Wanneer de leerlingen daarna weer aansluiten in de klas, werken zij in bundels. Deze bundels zijn op hun niveau gemaakt en bestaan uit oefeningen uit de gebruikte methode.

Celine staat in voor de eerste graad van het lager onderwijs. Lana en Celine hebben wekelijks een gesprek over hun aanpak en hun kinderen. Lana vindt deze gesprekken niet echt nuttig omdat ze andere kinderen begeleiden. Dit overleg is wel handig voor de transfer van eerste naar tweede graad. Voorlopig werken ze onafhankelijk en op een afzonderlijke manier naast elkaar.

Het zorgteam zet zich vooral in op pre- teachen. Ze mailen hun aanpak naar de An- leerkrachten om zo de beste ondersteuning te kunnen geven.

Een aantal anderstalige leerlingen kunnen mee met de leerstof van de klas, dit zijn voornamelijk leerlingen uit de eerste graad. Er wordt in het eerste leerjaar sowieso gestart met nieuwe woorden dus kunnen de anderstaligen daarmee aansluiten.

In de tweede en derde graad van de lagere school gaat dit moeilijker. De momenten dat de leerlingen terug aansluiten in de klas zijn het moeilijkst. Soms is er te weinig concreet materiaal aanwezig in de klas om langere tijd te kunnen doorwerken aan hun takenpakket. Soms zitten deze leerlingen op zo een ander niveau dat ze moeilijk kunnen aansluiten bij de leerstof van de klas.

De zorgcoördinator Sandra is op zoek naar een andere An- werking. Ze hebben de werking al eens aangepast maar het blijft enorm zoeken naar een goede en ondersteunende An- werking. Ze hebben de gepaste methode nog niet gevonden. Hun voorkeur gaat uit naar een methode waarbij de leerlingen zoveel mogelijk bij en met de An- leerkracht en dus klasextern kunnen werken. Omdat klasextern werken niet altijd even ideaal is, zouden ze liever meer klasintern te werk gaan (S. Bodart, personal communication).

De zorgcoördinator zoekt goede vertaalapplicaties, informatie over hoe de werkwijze verloopt op andere scholen, oefeningen, tips en buddy's. Google translate lijkt te werken voor een aantal leerlingen.

Wanneer we dieper ingegaan over welke informatie en tips ze juist zoekt, komt duidelijk naar boven dat ze op zoek is naar een (andere) aanpak. Een aanpak van hoe ze de An- werking het beste kunnen organiseren op school en in de klas.

4.1.3.2 De An- leerkrachten van de Tandem aan het woord

I. Juf Lana

Lana is van opleiding logopediste en zij werkt sinds vorig jaar op basisschool de Tandem als leerkracht voor anderstalige nieuwkomers. Vorig jaar startte ze voltijds op deze school, nu staat ze halftijds in voor de ondersteuning van de anderstalige nieuwkomers. Ze begeleidt de leerlingen van de 2de en 3de graad van de lagere school.

Er zijn 2 leerlingen die mee kunnen met het klasniveau. Ze worden wel opgevolgd maar worden minder uit de klas gehaald. Er wordt op regelmatige basis met de ouders en de leerkrachten gemaïld of ondersteuning noodzakelijk en gewenst is. Ook toetsen ze af bij de leerlingen of begeleiding en ondersteuning gewenst is.

Lana vindt het makkelijker om klasextern te werken. Ze ervaart te veel last van het door elkaar praten van 2 leerkrachten wanneer ze klasintern werkt. Ze geeft weinig taken en oefeningen mee naar huis, omdat het de bedoeling om de taal al sprekende te verwerven. Al sprekende en al doende leer je een vreemde taal en eigenlijk zelfs elke taal het beste.

Voordelen aan klasintern werken:

- Je kunt het niveau beter afstemmen op dat van de klas.
- Je hebt een duidelijker zicht op de onderwerpen die leven en het thema waarrond gewerkt wordt in de klas. Zo kun je inzetten op de interesses en de leefwereld van de leerlingen.
- Wanneer de anderstalige nieuwkomers in de klas zitten, doen ze meer indrukken op van hun medeleerlingen. Ze kopiëren het gedrag en zinnen van andere leerlingen en leren veel uit anderen hun gedrag.

De online initiatieven die ze al inzette zijn vertaalapplicaties zoals Google translate. Deze applicatie wordt vooral gebruikt om een Arabisch woord te vertalen naar het Nederlands of omgekeerd. Naast een schriftelijke vertaling kan je de vertaling ook gesproken beluisteren. Het valt op dat deze applicatie moeilijkheden ondervindt bij het vertalen van bijvoorbeeld homoniemen (woorden die hetzelfde klinken maar die je anders schrijft). Je vertaalt met deze applicatie beter een volledige zin.

Zelfstandig aan de slag gaan met materiaal op maat en correctiesleutel werkt bij sommige leerlingen wel. Soms wordt er in het zesde leerjaar zo gewerkt. Soms zien leerlingen hun eigen fouten niet en leren ze dus fouten.

Auditief werken en oefenen op auditieve woordherkenning en op klankherkenning. Dit is dan weer belangrijk omdat in hun taal sommige klanken en klinkers ([ui], [ij] en [e]) wegvallen of gewoon niet bestaan.

Bij het gebruik van spellen (Memory), er worden op deze manier regelmatig woordpakketten aangebracht en speels inge oefend. Eerst wordt er geoefend op het woordbeeld, auditief beeld en daarna wordt de betekenis aan de woorden gekoppeld.

Er worden bundels op maat voorzien voor taal zodat de leerlingen zelfstandig en in stilte kunnen werken. Wanneer ze daarmee klaar zijn, houden ze zich in stilte bezig.

Nood aan:

- Juf Lana heeft nood aan auditieve materialen, applicaties en oefeningen waarmee de leerlingen in de klas en thuis zelfstandig aan de slag kunnen om te oefenen. Zelfstandigheid is belangrijk

omdat de meeste ouders de Nederlandse taal niet voldoende kennen en kunnen. Ze spreken de taal te slecht om hun kinderen correct te kunnen helpen en ondersteunen tijdens hun werk. De mama's die meewerken aan het project Kaapplus kunnen wel al een woordje Nederlands maar nog niet vlot genoeg om zelf hun kinderen correct te ondersteunen.

- Allerhande materialen waarmee de leerlingen zelfstandig kunnen oefenen en hun werk kunnen controleren zonder dat ze afhankelijk zijn van het internet of de computer.
- Ze wil meer differentiëren, want de differentiatie loopt moeilijk.
- Gaan kijken bij andere leerkrachten, hoe zij werken.
- Gerichte observaties, en gericht materiaal uitwerken.
- Minder inzetten op spelling maar meer op woordenschat.
- Vlottere overdracht en communicatie tussen 1ste, 2de en 3de graad (Het vorig jaar hebben de leerlingen al veel woorden gezien, maar als ze overgaan is het terug van nul beginnen). Wanneer ze een beter zicht heeft op de verschillende thema's en hun woordenschat waarmee ze in de klas aan het werken zijn, kan ze haar werking beter afstemmen op dat van de klas.
- Ze wil werken volgens piramides: aan de basis, vermoeden van woorden die de leerlingen al kennen, midden, de nieuwe woorden en topje, de moeilijke woorden die aangehaald maar nog niet te kennen zijn. Ze zou graag een piramide maken per leerjaar.

// Juf Céline

Céline is net afgestudeerd en staat voor 12 uur in het lerarenplatform¹ en voor 12 uur is ze An-leerkracht voor de eerste graad van het lager onderwijs of doet zij vervangingen in het eerste en tweede leerjaar.

In de eerste graad staat zij in voor de anderstalige nieuwkomers van 6 klassen (drie van het eerst en tweede leerjaar, de uren worden verdeeld naar gelang de noden van de leerlingen).

Ze ondersteunt de leerlingen zowel in de klas als er buiten. Wanneer het klasthema verschilt van het onderwerp waarop zij wil werken, werkt ze liever klasextern. Anders gaat haar voorkeur uit om deze leerlingen mee klasintern te ondersteunen omdat de leerlingen in de grote groep veel opsteken van elkaar.

Wanneer Céline met de An-leerlingen werkt, baseert ze op de go40ty methode. Dit is een methode voor anderstalige instappers en kleuters ter woordenschatverwerving. Deze methode biedt een basis van 40 woorden aan, waarop ze verder kunnen bouwen.

Naast bovenstaande manier zet ze in op een veilig klas- en leerklimaat en zorgt ze ervoor dat door kleine aanpassingen de leerlingen kunnen meedraaien in de klas. Hoe ze verder kan ondersteunen, wordt in samenspraak met de klasleerkracht gedaan en kan zowel klasintern als klasextern gebeuren.

De schoolvisie om zoveel mogelijk klasintern te werk te gaan, is een prima manier om de leerlingen een veilig gevoel te geven. Zo kunnen de leerlingen zowel in de klas met de grote groep volgen, als zelfstandig aan de slag gaan met de middelen die aangeboden worden (Van Noten, personal communication).

---

¹ Dit is een pilootproject, waarbij je als leerkracht tijdelijk aangesteld wordt van 1 oktober tot en het einde van het schooljaar. Waardoor je een volledig schooljaar werkzekerheid hebt.

Nood aan:

- Hulpmiddelen zoals moeilijke woorden die verduidelijkt worden door prenten. Ze zou dit graag ook vertaald zien in de werkschriften of werkblaadjes zodat je een koppeling krijgt tussen beeld en het woordbeeld.
- Teksten waarmee ze dezelfde inhoud lezen, maar waarin wel makkelijkere woorden instaan zodat ze met opdrachten mee kunnen.
- Wiskundige begrippen op papier maar ook om ze te leren door ze concreet uit te voeren.
- Een leerling die dezelfde taal spreekt en opdrachten kan verduidelijken.
- Hulpmiddelen, aangepaste teksten, woordenschat om beter te kunnen meedraaien met de klas.
- Leerstof aanpassen aan hun niveau, zodat ze het gevoel hebben mee te draaien in de klas.

4.1.3.3 Leerkrachten met een AN in de klas op de Tandem

I. Juf Kelly

Juf Kelly is klasleerkracht van het 5de leerjaar en heeft 1 An in de klas die Pakistaans (Urdu) spreekt. Ze kan ook vrij goed Engels. Juf Lana neemt de leerling enkele keren (4 tot 6 lestijden per week) uit de klas om intensief te oefenen.

Positief aan de An- werking vindt ze het feit dat er wordt ingespeeld op actuele thema's, waaraan ook in de klas wordt gewerkt. Ze merkt een snelle evolutie bij de leerling die in haar klas zit. Haar welbevinden is erop vooruitgegaan en ze durft al enkele zinnen en woorden in het Nederlands zeggen.

De leerling krijgt af en toe materiaal mee van juf Lana om in de klas te werken, maar niet voldoende om mee te kunnen op niveau. Er zijn heel wat momenten dat ze niet kan aansluiten bij de grote groep.

Juf Kelly merkt dat het moeilijk is om met een An 1 op 1 te werken. Er zitten buiten de An heel veel andere kinderen met noden. Ze laat haar veel overschrijven, maar vindt dat zonde omdat er leerkansen verloren gaan op deze manier. Wanneer er meer 1 op 1 gewerkt zou kunnen worden, heeft dat een positief effect op het spreken.

Ze zet de leerling meestal naast een sterke leerling die ook alles wat mee in de gaten houdt, zodat de leerling meteen wordt geholpen als dit nodig is. Zelfstandig uit te voeren taken is zeker een must. Dit gebeurt soms maar niet voldoende. Ze zit soms af te wachten tot er werk is een aangepast leesboek zou ook handig zijn zodat zij ook iets kan lezen tijdens een vrij moment.

Nood aan:

- Materiaal waarmee de leerling in de klas aan de slag kan.
- Leesboeken op maat.
- Schrijfoefeningen.
- Woordenboek(en) om woorden in te kunnen opzoeken.
- Buddy

// Juf Sofie

Juf Sofie is klasleerkracht van het 4de leerjaar en heeft 1 anderstalige nieuwkomer in de klas, zijn moedertaal is Pulaar, zijn thuistaal is Arabisch. Hij gaat drie uur per week uit de klas om de lessen bij juf Lana te volgen. Hier wordt vooral ingezet op spelling. Klasintern werken werd voorgesteld door juf Lana maar ze vond dit niet echt een meerwaarde omdat het niveau van de anderstalige nieuwkomers niet erg hoog ligt.

Als de anderstalige nieuwkomer in de klas aanwezig is, probeert juf Sofie hem zoveel mogelijk te laten meevolgen (WO). Hij krijgt werkboekjes op niveau van het eerste leerjaar om extra te oefenen. Veel extra begeleiding kan de juf niet bieden omdat de andere leerlingen van de klas ook enorm veel extra aandacht vragen en omdat het algemene niveau niet erg hoog is. Alle leerlingen hebben het niet gemakkelijk als het op taal en de verwerving ervan aankomt.

Wanneer we de huidige An- werking bekijken mag er meer ingezet worden op woordenschat en minder op Spelling. Dit omdat een uitgebreide woordenschat interessanter is om de taal en instructies beter te kunnen verstaan. Drie ondersteuningsuren voor de anderstalige nieuwkomer is eigenlijk te weinig om vooruitgang te zien. Een buddy kan een meerwaarde zijn, wanneer het niveau niet te laag ligt.

Als er een nieuwe An komt, heeft deze vooral extra veel begeleiding nodig. Dit kan niet in een klas waar alle andere leerlingen ook enorm veel aandacht vragen.

Wanneer we de werking zouden willen optimaliseren, zou het handiger zijn moesten er meerder anderstaligen van hetzelfde niveau bij elkaar gezet worden. Dan kunnen de leerlingen meerdere uurtjes geholpen worden in een kleine groep. Er zouden dan tussen de klasleerkracht en de An-leerkracht thema's worden afgesproken om in te zetten op woordenschatverwerving en uitbreiding.

Ik hoor hier een nood aan een klas met An om hen gedurende 1 à 2 weken een taalbad te kunnen geven zodat de leerlingen ineens een vlottere start kunnen maken en simpele vragen kunnen stellen zoals, mag ik naar toilet aub, ...?

Wanneer er ze gewerkt zou kunnen worden, kun je groepjes maken met hetzelfde niveau en telkens rond thema's werken. Dit om zoveel mogelijk woordenschat te kunnen verwerven (op een actieve manier). Dit kan ook door veel buiten te komen, op uitstap te gaan, de tram te nemen. De leerlingen echt kennis laten maken met het leven hier.

Nood aan:

- Betere en andere communicatie/afstemming tussen An- leerkrachten en klasleerkrachten.
- Uitgebreidere An- kennis van An- leerkracht
- Woordenboek, beeldwoordenboek
- Een taalbad (gedurende een week) geven of meer uren ondersteuning aanbieden
- Woordenschatverwerving op een actieve manier
- Meer begeleiding, voorbeeldjes, begrip en om te beginnen simpelere leerstof.

4.1.3.4 Externe leerkrachten aan het woord

I. Charlotte Masquelin

Juf Charlotte heeft een OKAN- klasje (een onthaalklas voor anderstalige nieuwkomers) waarbij er leerlingen van 6-12 jaar terechtkomen en dit gedurende een maximum van 2 jaar.

Samen met de zorgcoördinator evalueren ze de leerlingen bij elk rapport of de leerlingen kunnen doorstromen naar de reguliere klas.

Er wordt samen besproken of de leerlingen terecht komen op leeftijd of op niveau. Er wordt rekening gehouden met de sociaal- emotionele ontwikkeling en de veilige leeromgeving van de leerlingen.

De leerkrachten zijn bij de overgang van deze leerlingen vaak bang om hen mee te nemen in alle leerstof op niveau van de klas en schakelen gauw over op een alternatief betreffende taalbeschouwing, spelling en WO met een nog grotere achterstand tot gevolg.

Ze baseert zich op de methode van Matti en Mona (van de Leraarskamer) en bouwt dit in de vorm van contractwerk in. Zo kan er gewerkt worden volgens dezelfde methode maar aan verschillende doelen en dus ook verschillende niveaus. "Het is een ideale manier om te differentiëren" vertelt ze.

Veilig leren lezen, is nog motiverend voor een elfjarige en zeker te checken.

Het is interessant, wanneer je met een contract zou werken, je dit visualiseert. Zeker in het begin, wanneer de An nog niet voldoende Nederlands kan. De contracten kunnen ook via Bingel ingegeven worden. De methode van Matti en Mona kan je gebruiken om taalvaardigheid te oefenen.

Je kan letterdozen inzetten die de leerlingen uit het eerste leerjaar ook gebruiken of zoals de methode van veilig leren lezen. Ondersteuning via een buddy kan ook. Het hoeft niet steeds een leerling te zijn die meer uitdaging nodig heeft of een sterke leerling. Een minder sterke leerling kan zo succeservaringen opdoen en is hierdoor extra gemotiveerd.

II. Lauranne Quintin

Lauranne is een OKAN- leerkracht en doet een extra bachelor zorgverbreding en remediërend leren aan de Thomas More Hogeschool in Mechelen. Ik ben heer heel erg dankbaar voor de materialen en de informatie die ze heeft doorgemailed. Zo kan ik gericht suggesties doen en materialen uitwerken voor de werkplekschool.

Ze heeft vanaf dit jaar een OKAN- klasje op school en heeft regelmatig contact en overleg met de klasleerkrachten en de zorgcoördinator. Op welke manier ze werkt, mag ze kiezen maar het is ook voor haar enorm zoeken naar de beste methode om deze nieuwkomers optimaal te ondersteunen.

Per leerling wordt een handelingsplan² uitgewerkt om te leren schrijven, lezen en rekenen om zo op maat en op niveau te kunnen werken. Ze werkt hiervoor in niveaugroepjes van 2 leerlingen.

Daarnaast geeft ze taalbadlesjes, ze voorziet voor de hele groep samen 2 keer 2 lessen per week intensief oefenen.

De leerlingen proberen zoveel mogelijk mee te volgen in de reguliere klas en bij voorkeur werken ze aan hetzelfde vak wanneer ze zelfstandig werken.

---

² Hierin staat concreet beschreven welke doelen de school nastreeft en welke doelen men wil bereiken met de leerlingen. Doelen worden SMART geformuleerd: specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden.

4.2 Conclusie

Hieronder wordt mijn conclusie duidelijk gemaakt door een antwoord te formuleren op de vragen vanuit mijn hypothese. Onder mijn reflectie heb ik geformuleerd waarom ik niet op alle vragen een antwoord kon formuleren. Ik begin hiervoor eerst met een beeld te schetsen van de huidige maatschappij.

Wanneer we naar onze maatschappij kijken, merken we al dat die heel divers is. We worden er als leerkracht steeds vaker mee geconfronteerd alsook met de anderstaligheid dat dit met zich meebrengt. We kunnen als toekomstig leraar maar ook als leraar niet om het feit van deze diverse maatschappij heen en dit kan dus als een mooi gegeven beschouwd worden om mee aan te slag te gaan.

Wanneer we onze mindset veranderen en op een open manier te werk gaan, heeft dit tal van voordelen. Voordelen voor jezelf als leraar en voor je kinderen die je klaarstoomt om mee te kunnen draaien in deze diverse maatschappij tot een sterke en volwaardig persoon met een open, realistische en kleurrijke kijk op de wereld.

In het eerste deel van mijn onderzoek, namelijk de literatuurstudie, ben ik op zoek gegaan naar wat anderstalige nieuwkomers zijn en wat de komst ervan juist betekent voor de leerkrachten, de school maar voornamelijk voor leerlingen. Ook leek het me interessant om een beeld van onze diverse maatschappij te schetsen. Hoe de integratie verloopt en hoe dit een plek krijgt op school leek me interessant om meer over te weten te komen.

Wanneer ik een antwoord wil formuleren op mijn onderzoeksvragen zet ik de diversiteitsbril op. Dit is de bril die het team van stedelijke basisschool 'De Tandem' dagelijks opzet om met hun leerlingen aan de slag te gaan. Binnen deze schoolmuren is anderstaligheid niet weg te denken.

In de klassen worden de leerkrachten steeds vaker geconfronteerd met verschillende culturen en dus ook verschillende thuistalen. Steeds vaker komen er kinderen in de klas terecht die geen Nederlands spreken en/of het Nederlands niet als thuistaal hebben. Ik wilde onderzoeken hoe dit echt loopt, waar er gaten zitten en waar ze extra nood aan hebben om hun werking te optimaliseren.

Wanneer we de huidige An- werking bekijken (Hoe verloopt de huidige werking?), werken er twee An- leerkrachten op basisschool 'De Tandem'. Eén leerkracht staat in voor de eerste graad en de ander voor de tweede en derde graad. De An- juf van de eerste graad werkt afwisselend klasintern en klasextern daar waar de juf van de tweede en derde graad eerder klasextern werkt.

Na het afnemen van interviews bij klasleerkrachten was het besluit dat het vooral moeilijk om An, wanneer ze terug in de ankerklas komen, op te vangen. Niet enkel de opvang loopt moeilijk maar ook de integratie in de ankerklas (verschillend geoefende thema's, verschillend niveau, ...).

Wanneer we de al gedane acties geëvalueerd worden (werken de opgezette initiatieven die de school vooropstelt en kunnen deze initiatieven aangevuld worden?) kan ik concluderen dat de school de ideale werking die bij het imago en haalbaarheid van de school en de leerkrachten past nog niet heeft gevonden. Als ik naar de lacunes kijk merk ik dat er nood is aan communicatiebevorderende tools (tussen klasleerkrachten en An- leerkrachten). Verder is er nood aan een aanbod van materialen/handleidingen om de werkwijze en inhouden beter op elkaar te kunnen afstemmen.

Ik heb gemerkt dat er heel veel materialen en tools voor handen zijn om de An- werking te kunnen optimaliseren. Er is ook heel veel materiaal beschikbaar dat gebruikt en aangepast kan worden om klasintern en zelfstandig te kunnen werken (hoe, kan je en de klasleerkracht deze initiatieven inpassen in de klas en waar zouden de leerlingen het meeste baat bij hebben?).

Gaandeweg door aan mijn onderzoeksproject te werken, wilde ik mijn werkplekschool iets concreets kunnen aanbieden. Ik bundelde de antwoorden uit de interviews en probeerde aan hun noden tegemoet te komen en op basis daarvan een aanbod op te stellen.

Ik werkte voor hen een concreet pakket uit dat uit een website

(<https://detandemvoortaal.webnode.be>) met informatie voor de leerkracht en leerlingen bestaat.

Naast de in mijn ogen nuttige informatie, bevat het pakket een aantal concrete materialen.

Deze materialen kregen ook een plaatsje op een geheugenstick die mee in het concrete pakket zal zitten. Het concrete pakket dat ik ontwierp kan bij mij geleend en gebruikt worden op de werkplekschool.

In dit pakket zitten concrete materialen zoals:

- Een pictogrammenboekje met de eerste belangrijke woorden die de leerlingen kunnen gebruiken om de weg te vinden binnen de school de eerste dagen. Een handige tool die de communicatie tussen de leerkracht, de kinderen en de ouders bevordert.
- Een pictogrammenboekje met gevoelens en een gevoelensmeter waarbij de kinderen hun welbevinden kunnen aangeven.
- Oefen- en leesmateriaal voor de leerlingen om individueel aan de slag te kunnen gaan in de klas of om thuis woordenschat/zinnen te oefenen.
- Een over en weer boekje, waarin de An of de leerkracht dingen kan noteren om zich veilig te voelen. Een over-en-weerschriftje bijvoorbeeld.
- Informatie over bestaande werkingen (organiseren van de opvang, intakegespreksleidraad, handelingsplan, ...).
- Informatie over anderstalige nieuwkomers en de opvang ervan op school.
- Ingelezen beeldverhalen.
- Les- en oefenmateriaal voor leerling en leerkracht (interessante handleidingen en boeken).

4.3 Reflectie

Dankzij het werken aan dit onderzoeksproject ben ik meer te weten gekomen over anderstalige nieuwkomers en over hoe ze geïntegreerd worden en kunnen worden op school en in hun ankerklas. Ik merkte door zelf voor de klas te staan dat de leerkrachten met een anderstalige nieuwkomer in de klas vaak voor veel vragen staan. De communicatie met de An- leerkrachten loopt vaak niet optimaal of de kennis en materialen daartoe ontbreken.

Het is niet evident om materialen in te schakelen want er is vaak heel veel beschikbaar. Soms is er op school geen ruimte om een Okan- klas in te richten en gaan de An- leerkrachten vaak klasextern met deze leerlingen aan de slag.

Het is moeilijk gebleken om deze kinderen, wanneer ze terug in de ankerklas komen, op te vangen en mee te kunnen integreren in hetzelfde thema maar op eigen niveau.

Vaak verschilt het niveau en werken deze kinderen in een bundel. Wanneer dit werk klaar is, zitten ze vaak te dromen en rond te kijken.

Ik vind dit zonde want er is veel meer uit te halen.

Ik ben blij dat ik voor de werkplekschool mee heb mogen en kunnen nadenken. Zo heb ik inzichten opgedaan in hoe anderen werken, welke materialen er zijn, wie waarmee werkt, wat sterke materialen zijn, ...

Zo heb ik kennis gemaakt en inzicht gekregen in beschikbare materialen, plannen en werkwijzen die ik heb gebundeld tot iets concreets. Concrete voorstellen, werkingen en materialen waarmee ik hen zou kunnen helpen om hun werking verder vorm te geven betreft anderstalige nieuwkomers.

Omdat er heel wat koffers bestaan die uit te lenen zijn bij verschillende instanties (bibliotheken en docAtlas), kwam ik op het idee om een gelijkaardige tool te maken voor de werkplekschool.

Ik zou graag als ik een vervolgonderzoek zou plannen aan de slag willen gaan met dit ontworpen materiaal. Ik zou de ontworpen materialen, handleidingen en dingen die ik voor de leerlingen voorzag, willen uittesten en op punt willen stellen zodat zij op school beschikken over een basis om de anderstaligen nieuwkomers nog beter op te kunnen opvangen.

Ik ben ervan overtuigd dat deze materialen voor hen een goede uitbreiding kunnen betekenen voor hun huidige An- werking. Het geeft me zin om zelf een An- klasje in te richten om met deze prachtige leerlingen en leraren samen te kunnen werken.

5 Praktische uitwerking

Verantwoording

Als praktische uitwerking ben ik ertoe gekomen om een tool uit te werken voor de werkplekschool. Het neemt de vorm aan van een bundel en een pakket met concreet materiaal voor zowel de An-leerkracht als de klasleerkracht en het zorgteam.

Na uitgebreid onderzoek en na het bevragen van verschillende partijen op school zijn er me enkele zaken duidelijk geworden. Zoals te lezen staat in mijn conclusie zijn ze nog steeds op zoek naar een gepaste An-werking. Een werking die geoptimaliseerd of aangevuld kan worden met tips, initiatieven, materialen, extra informatie en inzichten.

Op basis van hun noden is in figuur 5.1 de inhoudsopgave van mijn praktisch werk te lezen. Deze bundel is ook volledig terug te vinden onder bijlage 5. De uitgewerkte versie wordt voor jullie ingebonden voorzien en wordt vergezeld door een geheugenstick waar je de sjablonen en andere nuttige documenten op terugvindt.

Je kan deze materialen voorzien van een eigen invulling.

Ook wordt een website voorzien waarop jullie ideeën kunnen geven en waarop ook alles terug te vinden is.

Het zijn nuttige links, filmpjes, materialen, uitgewerkte ideeën, materialen, ...

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Deel 1 Voor de leerkracht	3
Checklist voor het organiseren van onthaalonderwijs	5
Tips voor een positief welbevinden van de anderstalige nieuwkomers	6
Initiatieven en tips om deze in te passen in de huidige An-werking	8
Nuttige weblinks en online materialen voor de leerkracht	10
Boeken online en fysieke exemplaren voor de leerkracht	11
Inhoud van de praktisch uitgewerkte materialen	14
Spelvormen en materialen om woordenschat in te oefenen en uit te breiden	14
Deel 2 Een starterspakket voor de leerlingen	17
Inhoud van het pakket	17
Pictogrammenboekjes per thema	17
Over-en-weer-scrapbook	18
Snuisterboekjes	19
Beeldwoordenboeken	20
Bijlage 1 Voorbeeld contractwerk	21
Bijlage 2 Mogelijk stappenplan voor An de eerste dagen/weken	22
Bijlage 3 Mogelijke leidraad van een intake gesprek	23
Bijlage 4 Mogelijke leidraad voor het opstellen van een handelingsplan	24
Bijlage 5 Voorbeeld van een handelingsplan	25
Bijlage 6 Voorbeelden uitgewerkt materiaal	31
Bronvermelding	46

Figuur 35 Inhoudsopgave praktisch werk An Peetermans

Overzicht van de bijlagen

1. Interviewleidraad zorgcoördinator, An- leerkrachten, klasleerkrachten en zorgleerkrachten van stedelijke basisschool De Tandem
2. Herwerkte interviewleidraad voor klasleerkrachten met An in de klas
3. Interviewleidraad externe leerkrachten
4. Samengesteld pakket voor de werkplekschool

1. Interviewleidraad zorgcoördinator, AN- leerkrachten, klasleerkrachten en zorgleerkrachten van stedelijke basisschool De Tandem

Wat is uw functie op school? Hoeveel jaar?

.....

Heeft u ook zelf voor de klas gestaan? Hoe lang?

.....

Wat is de huidige An- werking op school?

.....

Welke interventies zijn opgezet door de school?

.....

Welke hebben wel/geen baat?

.....

Heb je een andere werking in gedachten?

.....

Hoe zie je dat concreet?

.....

Wat heb je nodig om dit te doen slagen?

- Tips?
- Materialen?
- ...

.....

Als we het over de huidige werking hebben, werkt u liever klasintern of extern?

- Klasintern?
- Klasextern?
- ...

.....

Welke van deze initiatieven hebben het meeste baat? Welke zou je gebruiken?

- Taalmaatjes (buddy) inschakelen voor lezen en taken binnen het klasgebeuren.
- Gebruik vertaalapps (google translate) en andere programma's.
- Zelfstandig uit te voeren taken met zelfcorrectie.
- Ondersteunende materialen, aangepaste teksten, ...?
- Iets anders?

.....

2. Herwerkte interviewleidraad voor klasleerkrachten met An in de klas

<p>Wat is uw functie op school?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Hoeveel An heeft u in de klas? Welke thuistaal hebben ze?</p> <p>.....</p>
<p>Wat is de huidige An- werking op school?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Wat vind je hier positief aan en wat mis je?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Wat zou je kunnen helpen om dit te optimaliseren?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Heb je een andere werking in gedachten?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Hoe zie je dat concreet? Kun je een voorstel doen voor de meest ideale werking voor leerling en leerkracht?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
<p>Hoe beschrijf je de samenwerking met de An- leerkrachten?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Wat mis je?</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Hoe zou de ideale werking tussen jullie er uit zien?</p> <p>.....</p> <p>.....</p>

Waar hebben de An het meest nood aan in de klas?

.....
.....

Waar heb jij als leerkracht/zorgleerkracht het meest nood aan? En waarom?

- Taalmaatjes (buddy) inschakelen voor lezen en taken binnen het klasgebeuren.
- Gebruik vertaalapps (google translate) en andere programma's.
- Zelfstandig uit te voeren taken met zelfcorrectie.
- Ondersteunende materialen, aangepaste teksten, ...? (Specificeer welk)
- Iets anders?

.....
.....
.....
.....

3. Interviewleidraad externe leerkrachten

Beste leerkracht,

Ik ben An Peetermans, laatstejaarsstudente aan de AP- Hogeschool in Antwerpen.

In het kader van mijn Bachelorproef over Anderstalige Nieuwkomers, en aanvullende initiatieven voor de werkplekschool, zou ik jullie graag een aantal vragen willen stellen.

Volgens de Coronarichtlijnen is een face tot face interview niet mogelijk dus vraag ik jullie of je onderstaande vragen zouden willen beantwoorden?

Ik zal de verkregen informatie met de nodige zorg en discretie behandelen. Ik zal geen namen bekend maken wanneer je dat niet wil. Graag een seintje wat je wenst want ik zou jullie graag persoonlijk willen bedanken in mijn voorwoord van mijn Bachelorproef.

Ik wil graag deze gegevens tot een bundel met handige tools verwerken voor de werkplekschool en zijn medewerkers.

Heb je zelf nog vragen of bedenkingen, hoor ik het graag.

Alvast bedankt voor je medewerking.

Met vriendelijke groeten

An Peetermans

Wat is je huidige functie op school?
Hoeveel jaar werk je in deze functie?

.....

Hoe ziet dit beleid eruit op jullie school?
Kan u beschrijven hoe de huidige An- werking loopt?

.....

Wat doet de school concreet?
Een klas inrichten, klasintern ondersteunen, uit de klas halen, ...?

.....

Hoe werk je het liefst?

.....

Welke werking heeft wel/geen baat?
Heb je een andere werking in gedachten?
Hoe zie je dat concreet?

.....

Waar hebben deze leerlingen nood aan?

.....

Waar moet volgens jou meer aandacht aan besteed worden?
Waarom? Een paar suggesties?

.....

Welke ondersteunende materialen heb je al in de klas gebruikt?
Welke vond je interessant en waarom?

.....

Kun je enkele zinvolle voorbeelden ophoofden die je kan inzetten in volgorde van
belangrijkheid/nut? (Van 1 - ..., waarvan 1 het nuttigste is, ...)

.....

Ik geef een aantal initiatieven. Kun je ze ophoofden in volgorde van belangrijkheid/nut? (Van 1 - ...,
waarvan 1 het nuttigste is.

- Taalmaatjes (buddy) inschakelen voor lezen en taken binnen het klasgebeuren.
- Gebruik vertaalapps (google translate) en andere programma's.
- Zelfstandig uit te voeren taken met zelfcorrectie.
- Ondersteunende materialen, aangepaste teksten, ...?

.....

Waarom, zet je ze zo?

.....

Welke vind je niet interessant/nuttig?
Waarom?

.....

Welke tips heb je voor de An- leerkrachten voor mijn werkplek?

.....

4. Samengesteld pakket voor de werkplekschool

ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS OP SCHOOL

<https://www.politeia.be/assets/Anderstalige%20nieuwkomers%20basisonderwijs.jpg>

An Peetermans

Voorwoord

Beste leerkracht, omdat na het uitgevoerde onderzoek 'Anderstalige en gewezen anderstalige nieuwkomers, aanvullende initiatieven op de huidige An- werking' en na het bevragen van enkele leerkrachten een nood naar boven is gekomen aan oefenmateriaal, stelde ik voor jullie een bundel samen. Deze bundel wordt vergezeld door een website (<https://detandemvoortaal.webnode.be/>). Je vindt hierin enkele initiatieven die in te passen zijn in de huidige An-werking, enkele bruikbare tips om het welbevinden van de An te bevorderen, nuttige websites en weblinks met een aanbod aan materialen, een aantal ingesproken verhalen in het Nederlands en in andere talen, mijn onderzoeksproject, ...

Na het verwerken van jullie noden zijn het vooral extra materialen waarmee in de klas, bij de An-leerkracht gewerkt kan worden. Hetzij individueel, met een buddy, tijdens een hoekenwerk of op andere momenten.

Een aantal materialen in dit pakket heb ik zelf aangekocht of thuis in gebruik, maar kunnen wel gebruikt/geleend worden om deze materialen uit te testen.

Als laatste voegde ik een geheugenstick toe met interessante informatieve documenten, een aantal sjablonen om zelf werkblaadjes te kunnen maken, een aantal afgewerkte voorbeelden die uitgeprint en eventueel aangepast kunnen worden. Bent u geen fan van een grote hoeveelheid documenten, surf je naar de website (<https://detandemvoortaal.webnode.be/>) die ik ontwierp betreffende het onderwerp anderstalige nieuwkomers en waar je deze materialen ook terugvindt.

De website zelf is ter ondersteuning en persoonlijk opgesteld, het is maar een greepje van het volledige aanbod. Geef gerust je mening!

Goede groet en veel plezier

An

#Wat als je de taal niet verstond, of de taal jou niet?#

Een site vol tips, tricks en informatie om anderstalige nieuwkomers op school te verwelkomen, op te vangen en ermee aan de slag te gaan!

Inhoudsopgave

Voorwoord	50
Deel 1 Voor de leerkracht	52
Checklist voor het organiseren van onthaalonderwijs.....	54
Tips voor een positief welbevinden van de anderstalige nieuwkomers.....	55
Initiatieven en tips om deze in te passen in de huidige An- werking.....	57
Nuttige weblinks en online materialen voor de leerkracht	59
Boeken online en fysieke exemplaren voor de leerkracht.....	60
Inhoud van de praktisch uitgewerkte materialen	63
Spelvormen en materialen om woordenschat in te oefenen en uit te breiden	63
Deel 2 Een starterspakket voor de leerlingen	67
Inhoud van het pakket	67
Pictogrammenboekjes per thema.....	67
Over-en-weer-scrapbook	69
Snuisterboekjes	70
Beeldwoordenboeken	71
Bijlage 1 Voorbeeld contractwerk.....	73
Bijlage 2 Mogelijk stappenplan voor An de eerste dagen/weken	74
Bijlage 3 Mogelijke leidraad van een intake gesprek	75
Bijlage 4 Mogelijke leidraad voor het opstellen van een handelingsplan.....	76
Bijlage 5 Voorbeeld van een handelingsplan	77
Bijlage 6 Voorbeelden uitgewerkt materiaal	83
Bronvermelding.....	98

Deel 1 Voor de leerkracht

Op bijgevoegde geheugenstick en op de website zijn een aantal interessante gidsen (in PDF-formaat), sjablonen en materialen (WORD) terug te vinden, in tabel 1.1 wordt opgelijst welke dat zijn en wat ze inhouden. In tabel 1.2 worden de sjablonen en uitgewerkte materialen toegelicht.

Tabel 1.1

Overzicht van interessante documenten en gidsen op bijgevoegde geheugenstick en website

Naam	Inhoud
Gids eerste hulp voor anderstalige nieuwkomers van het Centrum voor Taal en Onderwijs, Leuven (2016).	Deze brochure is geschreven voor de klasleerkracht, An-leerkracht, zorgleerkracht of -coördinator of directeur. Naast achtergrondinformatie over taalverwerving, vind je ook echt 'hands on' informatie met didactische tips en links naar (actuele) materialen om de taalvaardigheid van deze anderstalige nieuwkomers te helpen ontwikkelen.
Een prentenboek, Ik ga naar school van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (Brussel).	Een leuk beeldverhaal voor verschillende leerlingen en leeftijden bruikbaar. In verschillende talen te downloaden, op de geheugenstick terug te vinden in Arabisch, Nederlands, Frans, Engels, Turks en Spaans.
Infobrochures voor ouders van de Vlaamse Gemeenschapscommissie (Brussel).	Prentenboekje: voor het eerst naar school. In verschillende talen te downloaden, op de geheugenstick terug te vinden vertaald in Arabisch, Nederlands, Frans, Engels, Turks en Spaans.
Informatiefiche: Een (eerste) anderstalige nieuwkomer in de klas lager onderwijs van documentatiecentrum Atlas.	Deze materiaalselectie die docAtlas samenstelde is maar een deel van hun aanbod voor leerkrachten lager onderwijs. Er staan voornamelijk interessante boeken op vermeld.
Samenwerken met externe partners.	Je vindt hier nuttige adressen en links op terug. Je kan ze gebruiken wanneer je je vragen stelt bij het functioneren van de leerlingen, informatie over tolken, brede scholen, waar ouders terecht kunnen wanneer ze Nederlands willen leren en zelfs een juridisch luik.

Brochure eerste hulp bij Anderstalige Nieuwkomers – Lager Onderwijs @ Centrum voor Taal en Onderwijs.	In deze brochure is een groot deel informatie terug te vinden. Je vindt er naast achtergrond over taalverwerving, ook informatie en aandachtspunten over de organisatie op school, tips omtrent klasinrichting en communicatie en didactische tips en materialen.
Groeiboek anderstaligen nieuwkomers, door Onderwijscentrum Brussel.	Een handige handreiking voor leraren die werken met anderstalige nieuwkomers. Het is een leidraad voor wie zorgt en zorg wil dragen voor de anderstalige nieuwkomer(s). Een gids met handige tips en tricks om taalonderwijs te organiseren.

Tabel 1.2

Overzicht van sjablonen en uitgewerkte materialen op bijgevoegde geheugenstick en website

Naam	Inhoud
Dobbelspellen	Sjabloon en uitgewerkte voorbeelden
Pictogrammen	Pictoverhalen, pictogrammenboekjes en gevoelensmeter.
Domino's	Sjabloon en uitgewerkte voorbeelden
Dobble	Uitgewerkte voorbeelden
Knijpkaarten Piccolo Logico	Sjabloon en uitgewerkte voorbeelden
Beeldwoordenboek	Uitgewerkte opdracht volgen Matti en Mona
Mini- loco	Sjablonen en uitgewerkte voorbeelden
Kwartet	Sjabloon en uitgewerkt voorbeeld

Checklist voor het organiseren van onthaalonderwijs

a) Over anderstalige nieuwkomers

1. Welke informatie is er voorhanden?
2. Wettelijk kader?
3. Wat weet ik al en wat wil ik te weten komen?
4. Welke vormen van opvang zijn er en wat is de werking ervan?

b) Over eigen schoolvisie en/ of An- beleid?

1. Hoe wordt het huidige An- beleid vormgegeven?
Valkuilen?
Wat werkt wel?
Wat werkt niet?
Opties?
2. Hoe onthalen we nieuwkomers en hun ouders?
3. Hoe maken we ze wegwijs in onze school?
4. Welke afspraken maken we rond het samenwerken;
Samenwerking tussen de klasleerkracht en de An- leerkracht.
Samenwerking met externe partners of scholen?
Wat zijn de wettelijke vereisten?
5. Hoe organiseren we de reguliere klas?

c) Kennis en vaardigheden?

1. Welke vaardigheden en kennis moeten we bij anderstalige nieuwkomers in ontwikkeling brengen?
2. Welke doelen streven we na met deze leerlingen en hoe evalueren we die?
3. Een actieplan (voorbeeld van een handelingsplan in bijlage 1) opstellen in team?
Hoe evalueren we ze?

Tips voor een positief welbevinden van de anderstalige nieuwkomers

a) *Op school, het schoolgebouw en de buurt*

- ✓ Leer de kinderen de klas, het schoolgebouw en de buurt rond de school kennen. Maak van de school een vertrouwde omgeving.
- ✓ Belangrijk is dat de leerlingen zich welkom voelen.
  - Gebruik eventueel foto's van hun gezin en het land waar ze vandaan komen.
- ✓ Organiseer eventueel een verkenningstocht of maak een fotoreportage van plekken waar je moet zijn op school. De locatie van de wc, de turnzaal, de refter, ...
  - Je kan een bundeltje maken met herkenbare foto's en woorden eraan koppelen.
  - Maak eventueel een pictogrammen/foto- zuil in de inkomhal van de school.

b) *Samenwerken met het lerarenteam*

- ✓ Overleg met alle leerkrachten die met de anderstalige nieuwkomers werken.
- ✓ Denk na over de aanpak.
- ✓ Werk constructief samen.
- ✓ Deel de verantwoordelijkheid.
- ✓ Doe samen aan binnenklasdifferentiatie.
- ✓ Overleg geregeld, bundel jullie expertise, materialen, ...
- ✓ Werk eventueel samen binnen de scholengemeenschap.
- ✓ Vergeet niet te communiceren met een An- leerkracht. Ze hebben een heel deel goede tips, ze zouden het fijn vinden om hun aanbod beter te kunnen afstemmen op de klasthema's. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan de woordenschat van verschillende thema's.

c) *De klas*

- ✓ Probeer de anderstalige nieuwkomers zoveel mogelijk te observeren in verschillende situaties.
- ✓ Wanneer anderstalige nieuwkomers in je klas terechtkomen, probeer ze duidelijk te maken wat de dagelijkse gewoonten zijn. Structuur is heel erg belangrijk, niet enkel voor de leerlingen uit je klas. Je kan na een tijdje gerust de leerling ook een klastaakje geven.
  - Naar het toilet gaan.
  - Drinken.
  - Praten, luisteren, ...
  - Uitdelen, ophalen, ...
- ✓ Probeer een zicht te krijgen op hun welbevinden en betrokkenheid.
  - Je kan met een mood- bord, een gevoelensboom, een welbevinden meter werken.
  - Je kan leerlingen een persoonlijke doos geven, voor materialen in te steken.
  - Je kan aan de ouders vragen om een aantal standaardzinnen te schrijven, die je als leerkracht helpen om dingen te zeggen.

- ✓ Probeer een krachtige talige leeromgeving te creëren en denk daarbij aan een positief, veilig leerklimaat, betekenisvolle taken en ondersteuning door interactie.
  - Probeer een aantal frequent gebruikte woorden zoals dag en hallo in verschillende talen te gebruiken. Iedereen van de klas kan er baat bij hebben om mensen en kinderen in verschillende talen te kunnen begroeten.
  - Je kan samen foto's, picto's, prenten of gebaren afspreken om elkaar beter te kunnen begrijpen.
  - Koppel zeker in het begin woorden aan concrete voorwerpen. Je kan bijvoorbeeld met post-its een aantal dingen uit de klas labelen.
  - Je kan de woorden laten schrijven, overschrijven, ze laten meenemen en thuis laten oefenen, ...
  - Let op dat de leerlingen de taal het best al doende verwerft.
  - Let op je taal en pas hem aan de leeftijd aan.
  - Let op je lichaamstaal, en gebruik zo weinig mogelijk beeldspraak. Let ook op de lichaamstaal van de An. Ze geven daarmee wel eens aan dat ze moe zijn, ontmoedigd zijn, verdrietig of eenzaam zijn, ...
- ✓ Bevorder interactie tussen de leerlingen door rekening te houden met je klasinrichting.
  - Geef de anderstalige nieuwkomer eventueel een plekje in de klas waar hij zijn persoonlijke spulletjes kwijt kan. Het kan veiligheid bieden tijdens de eerste weken.
  - Een aantal foto's van thuis, mama, papa, broers en zussen, een aantal zinnestukjes geschreven door mama in de moedertaal, ...
  - Maak eventueel plaats voor voorwerpen, verhalen, foto's, ... uit de cultuur van alle kinderen uit de klas.
  - Interesseer je voor de thuistaal van de kinderen en ga er positief mee om, zo voorkom je dat de thuistaal niet op hetzelfde niveau blijft staan. Het is namelijk de brug bij het aanleren van een vreemde taal. Wanneer de leerling vaardig is, kan dat bijdragen aan vaardigheid in andere talen.
- ✓ Hou rekening met de ervaringswereld en benader de leerlingen positief, eerlijk en open.
- ✓ Werk op en met de sterktes van de kinderen.
- ✓ Probeer de kinderen te leren kennen, zo kom je meer te weten wat hun interesses zijn, waar ze goed in zijn. Probeer deze informatie terug in te zetten door hierop in te spelen tijdens je lessen.
- ✓ Geef veel positieve feedback. Je kan de kinderen leren om elkaar feedback te geven.
- ✓ Probeer coöperatief te werken en probeer de An te laten werken aan hetzelfde vak als de reguliere klas.
- ✓ Stel hoge verwachtingen, maar laat ook ruimte zodat ze zelf op ontdekking kunnen gaan naar succeservaringen.
- ✓ Stimuleer de leerlingen om te praten maar forceer ze niet. Ze maken namelijk een stille periode door waarbij ze veel woordenschat opnemen zonder dat ze praten.
- ✓ Benut spelmomenten tijdens de lessen.
- ✓ Lees jonge kinderen ook voor uit wetenschappelijke en informatieve boekjes waarin informatie en wereldkennis worden gegeven.

- ✓ Probeer je lessen steeds op dezelfde manier te laten verlopen en laat de anderstalige nieuwkomer zoveel mogelijk meewerken met de schriften en boeken die heel de klas gebruikt. Dit zal het welbevinden bevorderen omdat de leerlingen zichzelf niet minder voelen dan de rest van de klas.
- ✓ Zorg ook voor jezelf, je hebt op deze manier veel meer te bieden!
  - Stel voor jezelf realistische verwachtingen.
  - Praat met je collega's en blaas af en toe stoom af.
  - Wees je ervan bewust dat de An een rugzakje met zich meedragen. Speel zelf niet voor therapeut en verwijz tijdig door naar externen. Je kan hiervoor altijd op het CLB rekenen.

d) Samenwerken met ouders

- ✓ Onderhoud het contact met de ouders van de leerlingen en probeer ze zoveel mogelijk te betrekken bij schoolse zaken.
- ✓ Controleer of je boodschappen juist overkomen bij de leerlingen en bij hun ouders (vakantie, huiswerk, schoolreis, een dag vrijaf, vakanties, zwemmen, handtekenen).
- ✓ Gebruik visuele ondersteuning door gebruik te maken van pictogrammen of je kan een vertaling voorzien.
- ✓ Je kan met vertalingen werken maar let op, er hangt een wetgeving aan vast.
- ✓ Werk eventueel met tolken, maar vermijd dat broers en zussen vertalen. Zeker bij delicate onderwerpen zoals bijvoorbeeld bij oudercontacten of slechtnieuwsgesprekken.

Initiatieven en tips om deze in te passen in de huidige An- werking

a) Een taalbad

Wanneer het team beslist om een taalbad te organiseren, als was het maar voor een aantal uren per week, dan kan de leerkracht een taalaanbod creëren. Dit aanbod kan bestaan uit; schooltaal, instructietaal, dagelijkse woordenschat en dialogen die de leerlingen die instromen nog onvoldoende beheersen. Het is vooral bedoeld voor leerlingen die geen Nederlands kunnen spreken en begrijpen en er buiten de klas niet voldoende kans toe krijgen.

Stel zeker per leerling een werkplan op (doelen, verwachtingen, ...) en hou er rekening mee dat je hiervoor geen extra middelen krijgt.

Het gaat in eerste instantie om de kinderen de onderwijstaal te leren. Het is de bedoeling deze kinderen stapsgewijs te leren lezen, spreken en schrijven. Er wordt regelmatig getest op welk niveau ze staan en er wordt geredigeerd. Bespreek regelmatig de strategie en noden van de leerling, maar ook die van de klasleerkracht en het zorgteam.

De leerkracht in het taalbad staat niet enkel model maar moet heel goed met en in kunnen spelen op de kinderen. Het positieve aspect van de An- leerkracht is dat ze in staat moet zijn om in kleine groepjes al spelend, al doende, op niveau te dialogeren. Je houdt er best

rekening mee dat de groepen niet te groot gemaakt worden om zoveel mogelijk oefenkansen te kunnen benutten.

Een taalbad kan gaan over het aanleren van technieken om te kunnen functioneren in de klas maar ook het aanleren van woorden, het leren dialogen, schooltaal woorden,...

b) Contractwerk

Bij contractwerk kan je voor ieder kind een werkmap op maat samenstellen. Dit gebeurt op een formele wijze, via een contractbrief waarbij een leerling geruime tijd bezig is met een takenpakket (voorbeeld in bijlage 1) via zelfstandig werk. Het is gemakkelijk te integreren tijdens hoekenwerk.

Wanneer deze in een bepaalde periode bezig is, kan deze relatief zelfstandig beslissen over de duur en de volgorde van de oefeningen. Als leerkracht ben je wel aanwezig en treedt je op als coach.

Elk contract kan op maat worden samengesteld en bevat ongeveer 8 – 10 opdrachten van verschillende aard. Zo kun je ook spelletjes, Bingel, ... hierin integreren. Er is ruimte voorzien voor taken die individueel, per 2, per 3, ... te maken alsook wordt aangegeven of het over een mag- of moet- taak gaat.

De opdrachten kunnen binnen verschillende domeinen die aansluiten bij de leerstof opgesteld worden. Bijvoorbeeld taal, spelling, rekenen, wo en met eventueel integratie van ICT.

Waarom is dit nu positief om mee aan de slag te gaan bij An in de reguliere klas?

- Je kan verschillende doelen nastreven: algemene doelen, sociale doelen, inhoudelijke doelen, ...
- De leerlingen kunnen zelfstandig, rustig en op eigen tempo werken en zelf de nodige hulpmiddelen gebruiken die in de klas aanwezig zijn.
- De leerlingen leren zelf een planning maken en zich eraan houden.
- De leerlingen leren zelf hun werk na te kijken of hulp in te roepen van de leerkracht.
- De leerlingen leren reflecteren over hun werk en werkhouding.

Nuttige weblinks en online materialen voor de leerkracht

Coöperatief leren in multiculturele groepen:

http://diversiteitactie.be/sites/default/files/CLIM_leaflet_2006_2_.pdf

Centrum voor Taal en Onderwijs:

<http://www.cteno.be/index.php?idWp=267>

Documentatiecentrum Atlas:

<https://www.provincieantwerpen.be/aanbod/dese/docatlas/documentatiecentrum-atlas.html>

Onderwijsnetwerk Antwerpen, over samen school maken:

<https://www.onderwijsnetwerkantwerpen.be/>

Onderwijscentrum Brussel, interessante materialen:

<https://www.onderwijscentrumbrussel.be/diensten/studiedienst/materialen>

Steunpunt anderstalige nieuwkomers (GOK):

<http://www.anderstaligenieuwkomers.be/>

Nedbox:

<https://www.nedbox.be/thema/leven-belgie>

Wablieft en wablieft start online krant:

<http://www.wabliefts.be/krant/online-krant>

Vertaalbibliotheek: <http://vertaalbibliotheek.be/>

Online beeldwoordenboek:

<http://beeldwoordenboek.eu/>

Met woorden in de weer3:

<https://www.rezulto.nl/praktijkmateriaal/>

Lezen doe je overal:

<https://www.lowan.nl/po/lesmateriaal/lezen-doe-je-overal-po/>

Pictogrammen:

<http://www.sclera.be/>

<https://pratenmetelkaar.be/index.php?page=rubrieken>

<https://www.pictoschrijver.nl/website/hulp/3/15/de-eerste-pictoverhalen-startverhalen/>

<https://wij-leren.nl/picto-verhalen-lezen.php>

<http://iconforrefugees.com/app-2>

Spelletjes en online oefenen:

<http://www.schooltv.nl/>

<http://www.cambiumned.nl/taalspelletjes.htm>

<http://www.je3kanmewat.nl/>

Vertaalapplicaties:

www.google.com/language_tools?hl=en

<http://www.oddcast.com/home/demos/tts/frameset.php?frame1=talk>

Luisterboeken in verschillende talen:

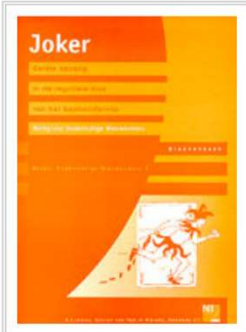
<http://www.radioboeken.be/index.php?lang=NL>

<http://tweetaligeboekenvoorkinderen.blogspot.com/>

Leesproject de luisterhut: http://metrotaal.be/content/3-bouwstenen/2-vaardigheden/af_de_voorleeshut-def.pdf

Boeken online en fysieke exemplaren voor de leerkracht

a) Boeken en handleidingen gratis te downloaden via het internet

JOKER is een boek met materialen om aan de slag te gaan met An in de eerste periode dat ze hier zijn. Het is een intensieve methode om aan taalvaardigheid op korte tijd te werken. Het doel berust erop dat de An voldoende redzaam wordt in de reguliere klas.

Het zijn activiteiten voor de hele klas waarbij je op een positieve manier kan samenwerken met de diversiteit in je klasgroep. Er is een bronnenboek en kopieerbladen beschikbaar die gratis te downloaden zijn via:

http://www.cteno.be/index.php?idWp=267&id_materiaal=407

GOOCHELEN MET WOORDEN is een methode waarmee aan schooltaal wordt gewerkt en worden voornamelijk in een onthaalklas gebruikt. Het materiaal, de oefeningen en handleiding wordt het best gebruikt in kleinere groepjes.

Goochelen met woorden bestaat uit drie delen;

- Goochelen met woorden 1: een startversie bedoeld voor een onthaalklas, waar vooral luisteren centraal staat.
- Goochelen met woorden 2: voor nieuwkomers die al een beetje Nederlands begrijpen, waar vooral spreekvaardigheden worden versterkt. De gesloten vragen worden hier vooral ingezet.
- Goochelen met woorden 3: voor nieuwkomers die klaar zijn voor een extra stapje, waar vooral op open vragen wordt gewerkt.

Er is een handleiding, een bronnenboek, kopieerbladen en voorbeeldactiviteiten gratis te downloaden via:

http://www.cteno.be/index.php?idWp=268&id_materiaal=398

MET WOORDEN IN DE WEER is een praktische aanpak voor intensieve woordenschatuitbreiding. Je kan deze methode gebruiken als je als leerkracht de resultaten in je klas wil verbeteren.

Op de website zijn verschillende instrumenten en technieken te vinden om aan de slag te gaan met woordenschat en er zijn tal van voorbeelden, woordkaarten, kapstokwoorden en opdrachten beschikbaar via

<https://www.rezulto.nl/praktijkmateriaal/>

MET WOORDEN IN DE WEER

b) *Interessante lesmethodes en materialen*

MATTI EN MONA is een methode die bij de leraarskamer van Die Keure te vinden is. Het is een methode waarvan Matti vooral werkt op de kern en Mona op de uitbreiding.

Deze methode bestaat uit 2 boxen waarvan je de thema's kan laten aansluiten op de thema's die in de klas heersen of behandeld worden. Box 1 is berust op het aanbrengen en oefenen van de basis om te kunnen deelnemen aan het schoolleven.

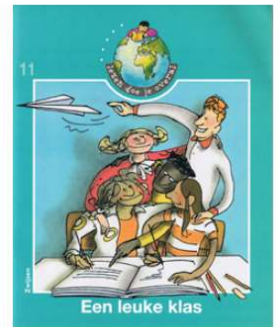
Er zijn werkbladen, kopieerbladen, een CD- ROM, verhaalplaten, woordplaten en een beeldwoordenboek op het einde van ieder thema. Ze bieden een duidelijk overzicht van de aan te brengen woorden.

LEZEN DOE JE OVERAL is een methode aanvankelijk lezen voor anderstalige kinderen (10 - 14 jaar), die nooit hebben leren lezen of die hebben leren lezen in een ander schrift.

De methode sluit aan bij 'Veilig leren lezen' maar kan ook apart gebruikt worden net zoals de materialen van beide methodes.

Er wordt gebruik gemaakt van structureerwoorden die gegroepeerd zijn in kernen. De teksten rond deze woorden zijn afgestemd op de leefwereld van tieners. De leesboekjes zijn gratis te downloaden via

<https://www.lowan.nl/po/lesmateriaal/lezen-doe-je-overal-po/>

c) *Interessante boeken*

GEEN PANIEK van Lenaerts en Wauthier is een echte aanrader voor de school. Het is een boek vergezeld van een film (geregisseerd door Jan Verheyen) die een beeld geeft van hoe het loopt in de praktijk en hoe we omgaan als school met de anderstalige leerlingen en hun ouders.

Het boek zelf geeft nuttige informatie en tips die de schrijfsters verzamelden na gesprekken te voeren met leerkrachten en directies.

Wat dit boek ook nog interessant maakt om in de schoolbib te hebben staan, zijn tal van nuttige links die verzameld werden op het einde van ieder hoofdstuk.

DE TAALTRAP is een leerwerkboek en is voorzien van een audio- cd waarmee je voor de kinderen een aanbod kunt samenstellen op hun eigen niveau. Het is een leuke manier om de Nederlandse taal te oefenen.

Deze werkleerboeken helpen de leerlingen de schooltaal te leren, oefenen en beheersen.

Het positieve aan dit materiaal is dat het toegankelijk is voor een aantal leeftijden. De boeken zijn voorzien van realistische foto's die de woordenschat ondersteunen.

Als leerkracht kan je oefeningen selecteren op niveau om de leerlingen individueel te laten werken.

HOTEL HALLO is een methode die bestaat uit een tekstboek en een werkboek. Deze boeken kunnen zowel door leerkrachten, zorgleerkrachten, An-leerkrachten als door leerlingen gebruikt worden.

Wanneer het door leerlingen wordt gebruikt, zie je er best op toe dat ze al wat Nederlands verstaan, anders wordt individueel werken moeilijk. Het tekstboek is wat druk.

De leerkracht kan best op zoek gaan naar een aanbod dat het best aansluit bij de klas.

Het zijn woordpakketten voor kinderen van 5 tot 11 jaar. In deze boeken wordt er vooral gewerkt met verhalen, liedjes, dialogen, oefeningen, puzzels en spelletjes om de frequentst gebruikte woorden aan te brengen.

Er is ook een website beschikbaar met spreekopdrachten en aanvullende materialen. In de boeken zelf is de code te vinden die toegang geeft tot deze website.

HOREN ZIEN EN SCHRIJVEN heeft naast een gedrukte methode, ook een digitale versie.

Je kan hierop een gratis demoversie nemen voor 2 maanden. Daarna kan je beslissen of je dit overzet in een abonnement. Je hebt wel een internetverbinding nodig om hiermee te kunnen werken.

Dit programma kan op PC of tablet geïnstalleerd worden. Er zijn tal van oefeningen die de leerlingen kunnen doen. Ze kunnen nieuwe woorden terug beluisteren, lezen, typen, ... Er zijn type oefeningen, luister- en leesteksten beschikbaar.

Inhoud van de praktisch uitgewerkte materialen

1. Dobble
2. Kwartet met woorden
3. Domino met woorden
4. Mini-loco
5. Dobbelspellen
6. Opdrachtenkaarten voor de beeldwoordenboeken

Spelvormen en materialen om woordenschat in te oefenen en uit te breiden

1. Dobble

DOBBLE is een spel met ronde kaarten waarop een aantal afbeeldingen staan. In de originele versie staan er telkens 8 symbolen op de 55 ronde kaarten.

Het is de bedoeling dat je twee identieke symbolen vindt en benoemt. De leerlingen kunnen op een speelse manier de Nederlandse aangebrachte woordenschat inoefenen. Er zijn een aantal variaties van dit spel te spelen:

 # De toren des doods; Iedere speler krijgt één kaart die je met de rugkant naar boven legt. Het overschot van de kaarten leg je met de afbeeldingen naar boven op een stapel in het midden van de tafel. De spelers draaien tegelijkertijd hun kaart om en benoemen een identiek symbool. De eerste krijgt de bovenste kaart van de stapel. Wie de meeste kaarten heeft, wint.

 # De put; Iedere speler krijgt hetzelfde aantal kaarten en legt zijn stapel met de afbeeldingen naar beneden voor hem op tafel. De laatste kaart leg je met de afbeeldingen naar boven in het midden van de tafel. Aan het begin van het spel draaien de spelers hun kaarten tegelijkertijd om. Wie als eerste zijn kaarten kwijtgeraakt, wint.

 # Vergiftigd geschenk; Iedere speler krijgt één kaart die hij met de afbeeldingen naar beneden legt. Het overschot van de kaarten leg je met de afbeeldingen naar boven in het midden van de tafel. De spelers draaien gelijktijdig hun kaart om. Om het eerst benoemen ze hetzelfde symbool op de stapel in het midden van de tafel. Nu moeten ze een symbool noemen dat op een andere speler zijn kaart staat. De persoon van wie de genoemde afbeelding is, krijgt de kaart vanop de stapel in het midden van de tafel.

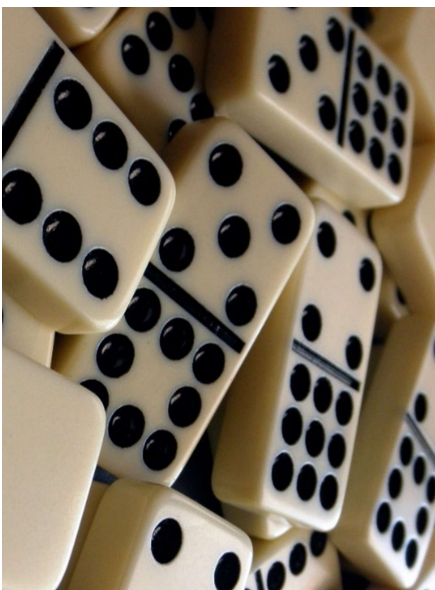
2. Kwartet met woorden en beelden

KWARTET is een kaartspel waarbij je reeksen van telkens vier kaarten verzamelt door aan elkaar de missende kaarten te vragen. Het aantal kwartetten kan variëren van 8 – 20.

Om beurten vragen de spelers kaarten aan elkaar om hun reeks van 4 kaarten te vervolledigen. Op deze manier oefenen ze op dialogeren en oefenen ze op woordenschat en de uitspraak ervan.

3. Domino met woorden

WOORD/BEELD- DOMINO is een variatie op het bekende domino spel. Er zijn 28 dominokaarten die bestaan uit twee verschillende delen. Op één deel staat een geschreven woord en op het andere deel een foto ervan. Op deze manier kan er speels geoefend worden op de geleerde woorden of zinnen. Zo oefenen ze op de uitspraak van de geoefende woorden en wordt het geschreven woord (het beeld ervan) ook aangeboden.

Je verdeelt de kaarten gelijk over de verschillende spelers.

De oudste of jongste speler begint en legt één steen of kaart op tafel. Het spel verloopt in de richting van de klok. De volgende speler past de juiste prent aan het juiste woord terwijl hij dit woord uitsprekt.

Kan hij niet aanleggen dan is de beurt aan de ander. Wie het eerst zijn kaarten kwijt is, is de winnaar.

4. Mini-loco

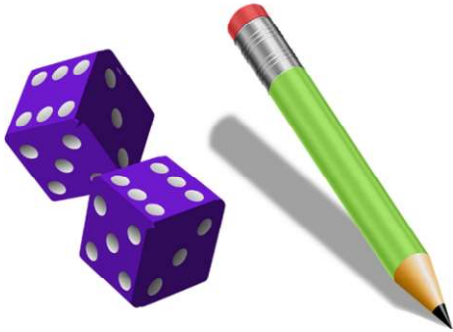
MINI- LOCO is een materiaal met 12 stenen en opdrachtenboekjes. Het is een leerspel waarmee je zelfstandig aan de slag kan. Je kan er taal, wiskunde en andere leerinhouden mee inoefenen.

Je lost de opdrachten op door er de stenen met het juiste antwoord op te leggen. Heb je alle stenen gelegd, doe je het doosje toe en draai je dit om.

Je kan je werk zelf controleren door het patroon van de oplossing te vergelijken met je gelegd patroon.

5. Dobbelspellen

DOBBELSPELLEN kunnen ingezet worden om op een speelse manier woordenschat en andere leerstof in te oefenen (spelling, technisch lezen, ...).

Dit is een spel dat in groep maar ook individueel gespeeld kan worden. Je kan hiermee naar hartenlust variëren en op verschillende manieren inzetten.

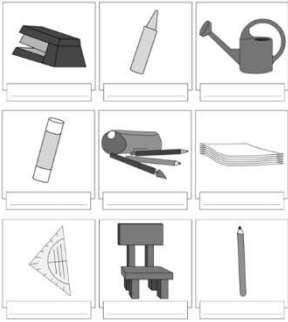
Je gooit met een dobbelsteen en voert de daar bijhorende opdracht uit.

6. Opdrachtenkaart voor de beeldwoordenboeken

Zoek op en schrijf de woorden bij het juiste voorwerp

het profiel, de luiden, de pen, het kleurenpotlood, de vilt, de las, de pen, de lijn, de schaar, het boek,
het schilf, het gras, de ringen, het krijt, de boekomslag,
de deur, het bord, de kaart, het raam, de band, de steel, de tabel, de perforator, de reuzenmachine, de
rekenwiel, de agenda, het veldspiegel, de pennevel, de penner, de ganselboek, het veldrij, de vort,
het potlood, de glas, de gietje, de vafte.

Wanneer er anderstalige leerlingen in de klas terechtkomen, is de Nederlandse taal verwerven niet evident alsook de begeleiding en opvolging door de leerkracht.

Een beeldwoordenboek en het gebruik ervan kan een meerwaarde zijn voor de anderstalige leerlingen. Ze kunnen zich zo niet alleen verstaanbaar maken, maar kunnen er ook nog individueel mee oefenen.

Wanneer je als leerkracht een aantal sjablonen en opdrachten maakt kan je hen gericht laten oefenen. Wie weet neemt hij of zij het woordenboek wel eens mee naar huis, en leren zij een aantal woorden aan hun gezin aan.

Deze knipkaarten kunnen ingezet worden met het materiaal van Logico Piccolo, maar ze zijn ook gemakkelijk te gebruiken met wasknijpers.

welke zin hoort erbij?		5
		een aap in een boom
		een noot aan een boom
		ik eet een noot
		ik ren naar een boom
		een roos in een vaas
		een aap en een roos

antwoorden		5
	een aap in een boom	
	een noot aan een boom	
	ik eet een noot	
	ik ren naar een boom	
	een roos in een vaas	
	een aap en een roos	

Deel 2 Een starterspakket voor de leerlingen

Inhoud van het pakket

1. Pictogrammenboekje
2. Over- en- weer- scrapbook
3. Snuisterboekjes
4. Beeldwoordenboeken

Pictogrammenboekjes per thema

Hier liggen een aantal pictogrammenboekjes voor je. Alle begin is moeilijk, hopelijk helpt dit je een beetje op weg! Dit zijn een paar handige woorden en zinnen met een pictogram (een beeld), wanneer je de code scant met de Ipad kun je ze een keertje horen in je eigen taal en in onze taal.

Je kan het plaatje natuurlijk ook tonen aan de juf of zij aan jou, dan versta je elkaar weer een beetje beter. Misschien lijkt het wel wat om je juf een aantal woorden te leren in jouw taal?

Blijf vooral oefenen, het lukt je zeker en vast!

Pictogrammen om het welbevinden na te gaan (+gevoelsmeter).

Pictogrammen met instructietaal en schooltaal

Over-en-weer-scrapbook

Maak kennis met het over-en-weer-scrapbook het idee van een scrapbook kennen we vooral uit Amerika. Het is een handige tool om de communicatie tussen de ouders, de juf en de anderstalige nieuwkomer te bevorderen.

Het is ook een leuke en creatieve manier om herinneringen, voor jou belangrijke herinneringen en tal van andere dingen te verzamelen. Het is niet alleen leuk voor jezelf maar in dit geval ook voor jouw ouders en je nieuwe juf.

Zoek foto's, stickers, artikels, bloemen, ... bij elkaar die je wil gebruiken. Denk een keertje na over de kleuren die je wil gebruiken en hoe je blad eruit gaat zien.

Denk een keertje na of je alles op 1 pagina wil, of over 2.

Daarna voeg je wat tekeningen, de datum, stickers en/of tekst toe.

Je krijgt er van mij alvast eentje!

Veel plezier,
Lieve groet juf An

Snuisterboekjes

Boekjes om in te kijken, om te lezen, om te laten voorlezen. Ik heb hen voor jullie in het Nederlands ingesproken en er een video van gemaakt met de prenten van de boekjes. Op de website kan je het gewenste boekje aanklikken of deze links gebruiken. Ze zijn ook beschikbaar in het Portugees:

1. Een badpak voor prinses Carlotte, <https://youtu.be/4zICb31zwmg>
Vertaling in Portugees (Een badpak voor prinses Charlotte) <https://youtu.be/8B1jOXYkmmA>
2. Ik kan het zelf, <https://youtu.be/kf0KrgddR0o>
Vertaling in Portugees (Ik kan het zelf) <https://youtu.be/AUiZfZIQS9Q>

Pictoverhalen naar een voorbeeld van Lucie Bloemen (aangekocht).

Op de website vindt u een aantal ingesproken exemplaren met pictogrammen:

1. Vandaag ga ik naar school, <https://youtu.be/yqBFMJZjT38>

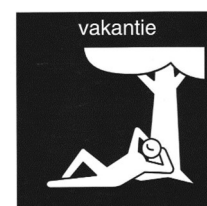
Vandaag ga ik naar school.

2. Morgen ben ik jarig, <https://youtu.be/kEoOPhWzB5c>

Morgen ben ik jarig.

3. Ik ga op vakantie, <https://youtu.be/lxDVPV8aFsA>

Ik ga op vakantie.

4. Ik moet naar het ziekenhuis, <https://youtu.be/KV2p2lrGBBk>

Ik moet naar het ziekenhuis.

Bijlagen praktisch werk

Bijlage 1 Voorbeeld contractwerk

	maandag		dinsdag		woensdag		donderdag		vrijdag	
		←		←		←		←		←
				X		X		X		X
		X		X	 	X		X	 	X
		X		X		X		X		X

Bijlage 2 Mogelijk stappenplan voor An de eerste dagen/weeken

Samengesteld naar een idee uit het groeiboek voor anderstalige nieuwkomers, leidraad samengesteld door Onderwijscentrum Brussel.

Stappen	Wat doe je?
1	<u>Aanmelden nieuwe An:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Een afspraak maken met de ouders en de An voor een intakegesprek (directie). - Aanvragen van een tolk. - Informatie inwinnen bij externen.
2	<u>Intake:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Directie, zorgleerkracht, An- leerkracht, klasleerkracht en eventueel een tolk zijn aanwezig bij het gesprek. - Leidraad voor het gesprek; een voorstelling werking school, korte niveaubepaling. - Een nieuwe afspraak vastleggen om de aanpak mee te delen. - Eventueel terug een tolk aanvragen.
3	<u>Overleg met het zorgteam:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Een aanpak en klas kiezen op basis van de noden het kind, de school en de klas. - Een overleg vastleggen met de An- leerkracht.
4	<u>Overleg met de klasleerkracht:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Voorstellen van de nieuwe leerling. - Bespreken van de aanpak en werkwijze.
5	<u>Overleg met de ouders en de An:</u> <ul style="list-style-type: none"> - Uitleggen aan de ouders hoe je te werk gaat en in welke klas de An terecht gaat komen. - Kennismaking opzetten tussen de ouders, de An- leerkracht en de klasleerkracht. - Een datum vastleggen voor een opvolggesprek.

Bijlage 3 Mogelijke leidraad van een intake gesprek

1. Persoonsgegevens	
Naam	
Voornaam	
Geboortedatum	
Geboorteplaats	
Land van herkomst	
Adres	
Telefoonnummer	
Gezinssamenstelling	
Scholingsgraad van de ouders	
Godsdienst	
Contactpersoon	
2. Historiek	
Datum van aankomst	
Informatie over scholloopbaan	
Informatie over de mondelinge vaardigheden	
Informatie over geletterdheid	
Informatie over gecijferdheid	
Talen	
Reden van hun komst	
3. Eigenheid van het kind	
Interesses	
Talenten	
Leer-, gedrags- en ontwikkelingsproblemen	
Bijzonderheden m.b.t. hun voeding	
Gezondheidsproblemen	
Verplaatsing van en naar school	

Bijlage 4 Mogelijke leidraad voor het opstellen van een handelingsplan

1. Beginsituatie bepalen	
Een zo breed mogelijk beeld vormen van de An	Je kan de leidraad gebruiken van het intakegesprek. Specifieke onderwijs- en opvoedingsbehoeften duidelijk formuleren (SMART ³)
2. Concrete doelen oplijsten	
Welke doelen willen we op korte en lange termijn nastreven?	Welke doelen zijn prioritair?
Op welke vlakken situeren de doelen zich?	Op vlak van taalvaardigheid, sociaal-emotioneel, ...
3. Voorbereiding + opstellen handelingsplan	
Doelen en tijds marge bepalen.	Wie wordt er betrokken? Welke interventies nemen we? Hoe worden de ouders betrokken? Medeleerlingen een rol geven? Hoe gebeurt de taakverdeling? Hoe zal het overleg gebeuren?
4. Realisatie van het handelingsplan	
Geplande strategie? Uitvoeren van geplande acties.	Tussentijds evalueren van werkwijze en doelen. Moet het handelingsplan bijgestuurd worden? Hoe doen we dat?
5. Evaluatie	
Resultaten en doelen aftoetsen bij de An.	Hebben we de doelen bereikt? Welke andere doelen stellen we verder op? Zo niet, hoe komt dit en wat moeten we anders aanpakken?

³ Specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden.

Bijlage 5 Voorbeeld van een handelingsplan

Persoonlijk handelingsplan	
Naam van de leerling:	Geboortedatum: .....
Klas:	
Leerkracht:	
Zorgcoördinator:	
Korte beschrijving van de thuissituatie: (samenstelling van het gezin):	
Klasscreening: ..... Datum afname:	
<u>Conclusie:</u>	
<u>Zorgvraag:</u> <u>Waarom dit dossier? Wij maken ons zorgen over:</u>	

Wat zegt de leerling hierover?

- Leerling ziet het probleem in
- Leerling kan zijn probleem formuleren
- Leerling ziet het probleem niet in
- Leerling vraagt om hulp

.....

.....

.....

.....

Wat is er reeds aan dit probleem gedaan? (Algemene en bijzondere maatregelen)

.....

.....

.....

.....

.....

Wat is er in vorige klassen reeds gedaan?

.....

.....

.....

.....

.....

Zorgcontinuüm (interne werking in de huidige klas):

.....

.....

.....

.....

.....

Externe hulp (eventueel opnemen in bijlagen):

.....

.....

.....

.....

.....

Observatie welbevinden

(zich goed voelen, spontaan zijn, ontspannen en aanspreekbaar, zelfvertrouwen tonen, ...)

Aankruisen wat van toepassing is

Positief		Negatief	Verantwoording
☐	Gelukkig zijn	☐	.....
☐	Kunnen genieten	☐	.....
☐	Innerlijke rust	☐	.....
☐	Openheid en spontaniteit	☐	.....
☐	Weerbaar	☐	.....
☐	Zelfvertrouwen	☐	.....
☐	Zelfbeeld	☐	.....
☐	Stressbestendig	☐	.....
☐	Flexibel	☐	.....

Observatie betrokkenheid

(geconcentreerd, geïnteresseerd, gemotiveerd, gefascineerd, mentaal actief, genieten van exploreren, aan de grens van eigen mogelijkheden zitten, ...)

Aankruisen wat van toepassing is

Positief		Negatief	Verantwoording
☐	Concentratie	☐	.....
☐	Werkt taak volledig af	☐	.....
☐	Motivatie	☐	.....
☐	Mentale activiteit	☐	.....
☐	Plezier in actief exploreren	☐	.....
☐	Mobiliseert eigen capaciteiten	☐	.....
☐	Nauwkeurigheid in werken	☐	.....
☐	Interesse	☐	.....

Competenties

Wiskunde:

.....
.....
.....

Lezen:

.....
.....
.....

Technisch lezen:

.....
.....
.....

Begrijpend lezen:

.....
.....
.....

Schrijven:

.....
.....
.....

Schrift:

.....
.....
.....

Creatief schrijven:

.....
.....
.....

Spelling:

.....
.....
.....

Behendigheden en vaardigheden (motoriek, l.o.):

.....
.....
.....

Expressie en communicatie (taalvaardigheid, algemeen):

.....
.....
.....

Kunnen 'samenwerken' in groep (WO, algemeen):

.....
.....

Werkpunten (evaluatie)

Datum: .....

Datum: .....

Datum: .....

Datum: .....

Oudergesprek:

Datum: .....

Datum: .....

Datum: .....

Datum: .....

Werkpunten handelingsplan

Wat gaan we doen?	Wie doet dit?	Evaluatie:
	Klasleerkracht	Wat werd afgesproken en uitgevoerd?
	Zorgleerkracht	Wat werd afgesproken en niet uitgevoerd?
	An- leerkracht	Lichte verbetering merkbaar?
	CLB- medewerker	Grote verbetering merkbaar?
		Probleem evolueert ongunstig/gunstig?
		Bijsturing is nodig?

Wat zeggen de ouders hierover:

.....

.....

.....

.....

.....

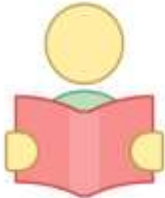

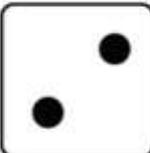

.....

.....

.....

Bijlage 6 Voorbeelden uitgewerkt materiaal

a) Dobbelspellen

<i>gooi</i> 	<i>lees</i>
	maan – roos – reus – vis
	teen – tak – neus – buik
	doos – poes – koek – ei
	huis – haan – hoek – hoor
	hek – hak – hol – hik - hut
	hees – hijs – hier – haar

gooi + schrijf

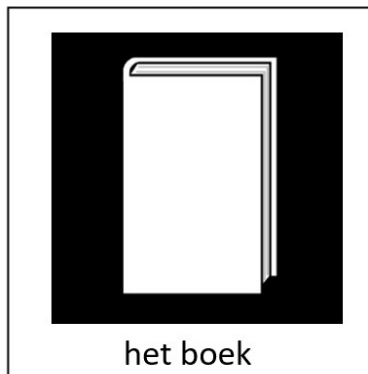
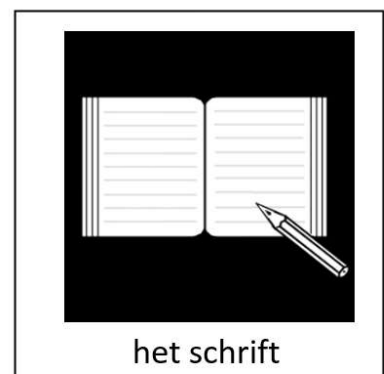

	<p>In verschillende kleuren</p>
	<p>Met je neus</p>
	<p>Met je niet- schrijfhand</p>
	<p>Zo klein mogelijk</p>
	<p>Met je ogen dicht</p>
	<p>Op de rug van je buur</p>

 <i>gooi</i>			 <i>schrijf</i>		
					
maan roos reus vis ik tik bak	teen tak neus buik leuk deuk hik	doos poes koek ei bij kop lik	huis haan hoek hoor hees haar heer	hek hak hol hik hut hip hop	hees hijs hier haar haak hoek huil

 <i>gooi</i>			 <i>lees</i>		
					
maan roos reus vis ik tik bak	teen tak neus buik leuk deuk hik	doos poes koek ei bij kop lik	huis haan hoek hoor hees haar heer	hek hak hol hik hut hip hop	hees hijs hier haar haak hoek huil

b) Pictogrammenboekjes en gevoelsmeter

los de oefening op

onderlijn

markeer

Zoek het woord op in een woordenboek

Rangschik van groot naar klein

sorteer

de maand

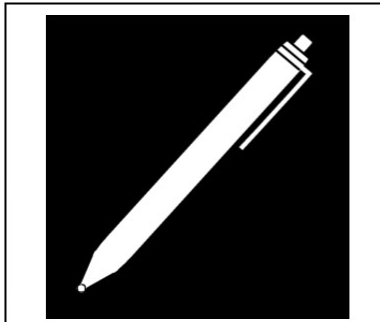
ik

per 2

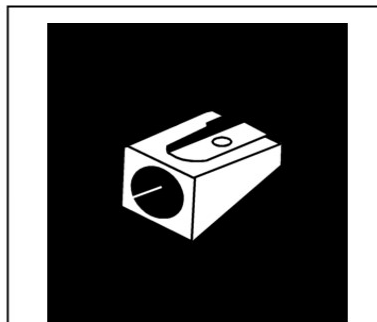
mag ik naar de wc

het fruit

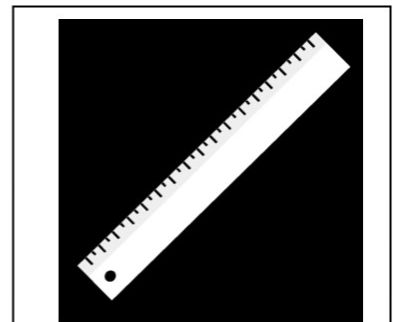
de pennenzak

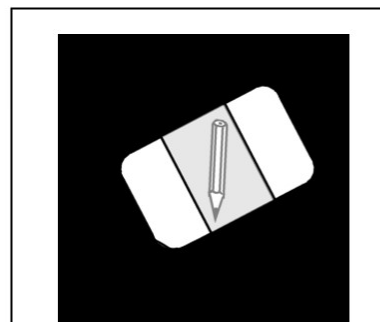
de pen

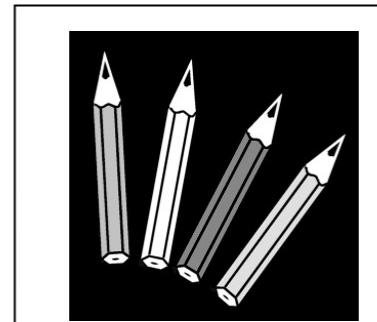
de slijper

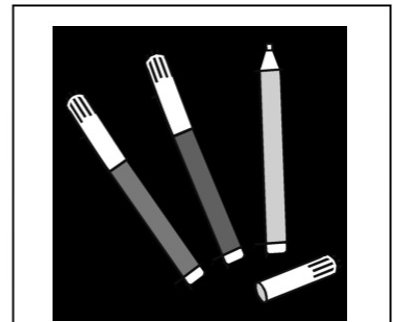
de meetlat

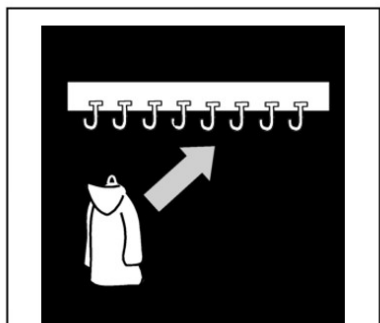
de gom

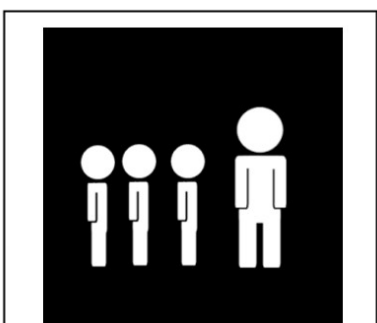
de kleurpotloden

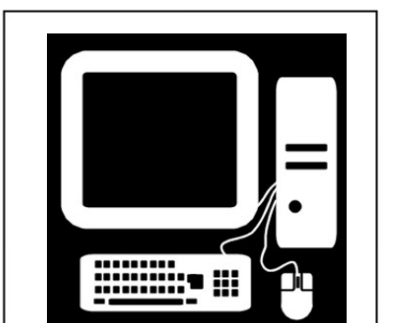
de stiften

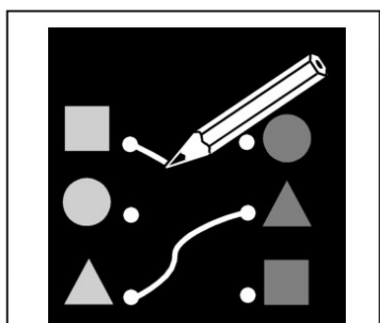
jas aan de kapstok hangen

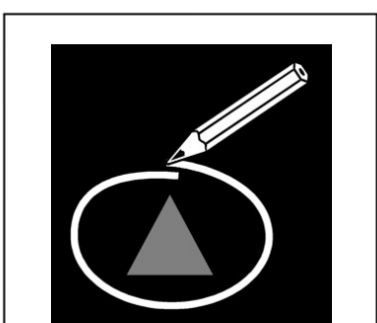
de rij

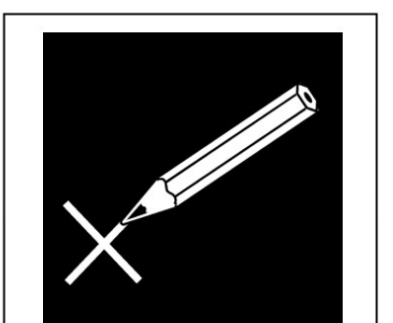
de computer

Verbind wat bij elkaar hoort

omcirkel

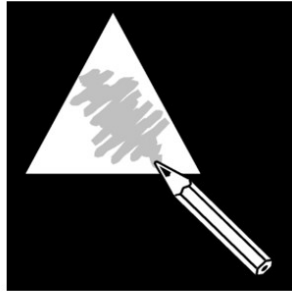

kruis aan

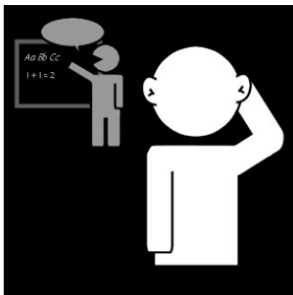
handen wassen

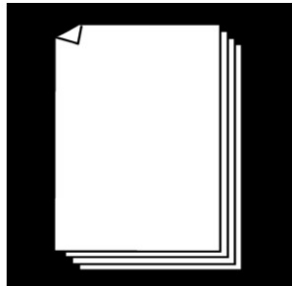
kleuren

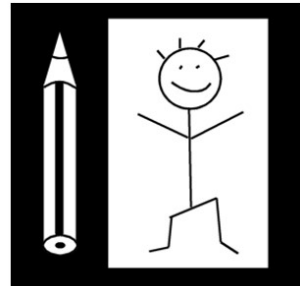
knippen

luisteren

het papier

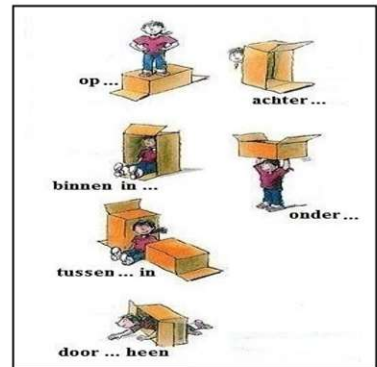
tekenen

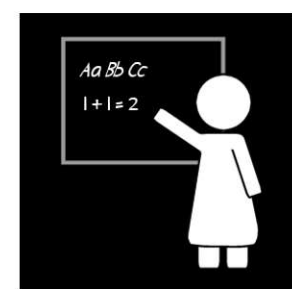
zwijgen

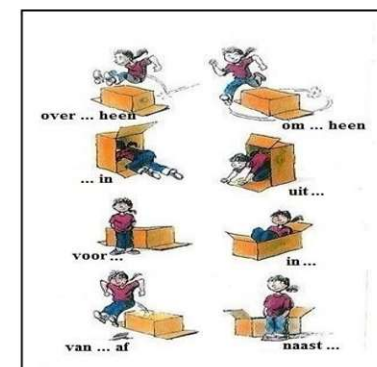
lezen

de kring

de juf

BOOS

IK BEN BOOS OP.../OMDAT...
 IK BEN HEEL ERG BOOS
 IK BEN JALOERS
 IK BEN GEFRUSTREERD
 IK SCHAAM ME

WIL JE ME HELPEN?

BANG

IK VOEL ME BANG
 IK VOEL ME ALLEEN
 IK MAAK ME ZORGEN
 IK VIND HET SPANNEND

WIL JE ME HELPEN?
 MAG IK EVEN BIJ JOU ZIJN?

VERDRIETIG

IK VOEL ME VERDRIETIG / ONZEKER
 IK VOEL ME NIET ZO BLIJ
 IK HEB EEN PROBLEEM
 IK VERVEEL ME

WIL JE ME HELPEN?
 WIL JE ME TROOSTEN?
 MAG IK EVEN BIJ JOU ZIJN?

BLIJ

IK VOEL ME BLIJ
 IK VOEL ME RUSTIG
 IK BEN TROTS OP MEZELF
 IK VOEL ME GOED
 IK LUISTER GOED
 IK BEN GEZELLIG

BEN JE TROTS OP ME?

c) Domino's
Spreken en luisteren

START	Hallo, ik ben juf An	Hallo ik ben ...	Wie ben jij?
Mijn naam is ...	Wat is jouw voornaam?	Mijn voornaam is ...	Hoe heet jij?
Ik heet ...	Wie ben jij?	Ik ben ...	Wat is jouw achternaam?

Mijn achternaam is ...	Uit welk land kom jij?	Ik kom van België.	Hoe oud ben jij?
Ik ben 40 jaar.	Wat is jouw leeftijd?	Mijn leeftijd is ... jaar.	Ben jij een meisje?
Ja, ik ben een meisje.	Ben jij een jongen?	Neen, ik ben geen jongen.	Waar woon jij?

Ik woon in een huis.	Ken jij jouw adres?	Mijn adres is...	EINDE
-------------------------	------------------------	------------------	-------

Cijfers

negen	4	vier	10
tien	5	Vijf	11
elf	15	vijftien	12

START	1	één	7
zeven	2	twee	8
acht	3	drie	9

twaaif	16	zestien	13
dertien	17	zeventien	14
veertien	12	twaaif	18

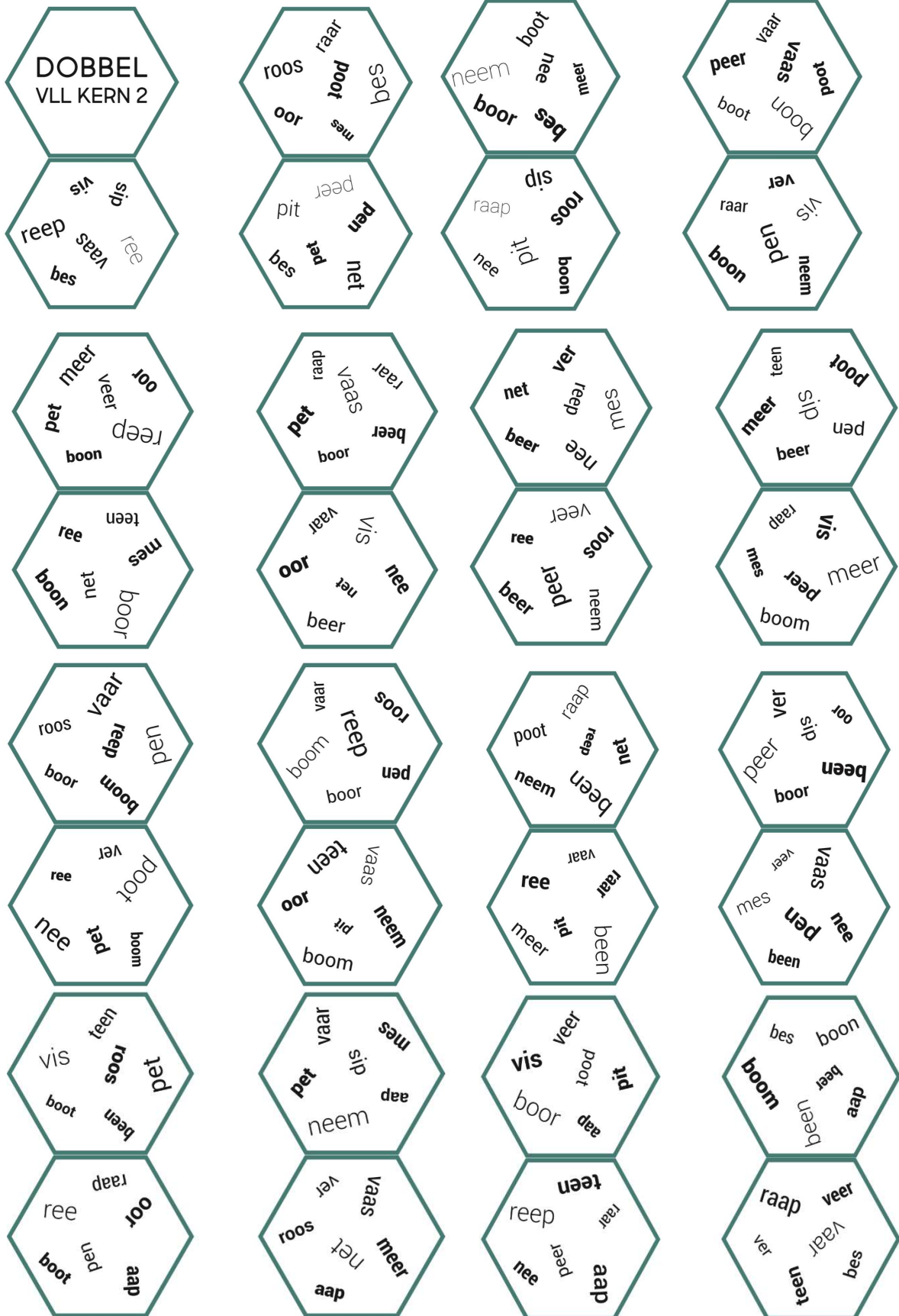
twintig	20	negentien	19
negentien	6	Zes	EINDE

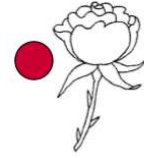
START		de school	
de kapstok		de speelplaats	
de klas		de trap	

het toilet		de turnzaal	
het bureau		de keuken	
de juf		de eetzaal	EINDE

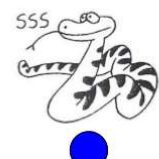
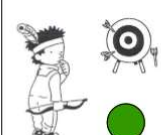

d) Dobble volgens veilig en vlot (via klascement)

e) Knijpkaarten naar een voorbeeld van Logico Piccolo (met zelfcorrectie op de achterzijde)

welk woord hoort erbij?		1
		pen
		sok
		maan
		aan
		ik
		roos

antwoorden		1
	pen	
	sok	
	maan	
	aan	
	ik	
	roos	

welk woord hoort erbij?		3
		mis
		mes
		sis
		pim
		vis
		rem

antwoorden		3
	mis	
	mes	
	sis	
	pim	
	vis	
	rem	

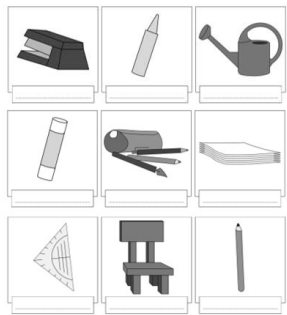

f) Opdrachten om te leren werken met het beeldwoordenboek

Zoek op en schrijf de woorden bij het juiste voorwerp!

het potlood, de balpen, de pen, het klavierpotlood, de vilt, de lat, de gum, de lijm, de schaar, het boek, het schrift, het papier, de ringmap, het krijt, de brildonnet, de deken, het bord, de bak, het roepje de kat, de rook, de tafel, de perziktaart, de ritszakken, de ritszakken, de spiegel, het schrijffout, de perenniaal, de penner, de gereedschaps, het noedje, de vent, het penneel, de plant, de gum, de radio

g) Mini- loco volgens de methode veilig en vlot via https://webjufio.weebly.com/uploads/5/0/5/5/5055868/kaart_1.pdf

Welk woordje hoort bij het plaatje? (ict-coördinator Jo David)

1

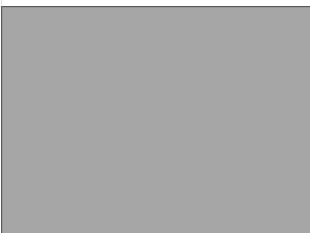
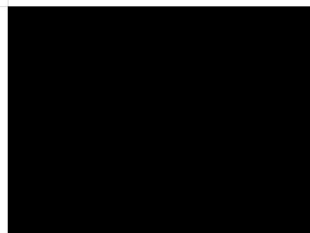
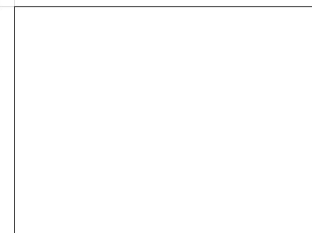
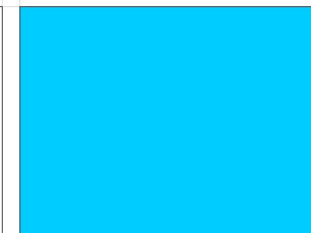
1 	2 	3 	4 	5 	6
7 	8 	9 	10 	11 	4

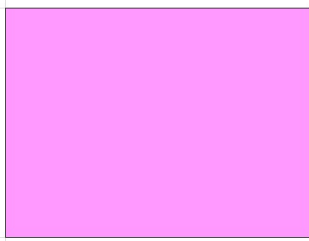
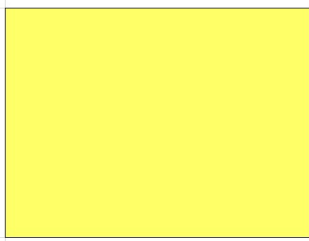
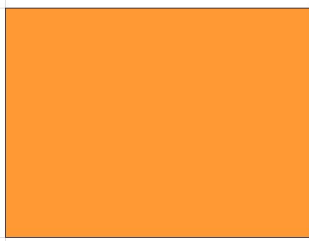
el	riet	eet	jan	uk	uil
ijs	op	aap	koek	an	ik

h) Kwartet de kleuren

			
rood	rood	rood	rood
geel	geel	geel	geel
groen	groen	groen	groen
oranje	oranje	oranje	oranje

			
blauw	blauw	blauw	blauw
paars	paars	paars	paars
roze	roze	roze	roze
bruin	bruin	bruin	bruin

			
grijs	grijs	grijs	grijs
zwart	zwart	zwart	zwart
wit	wit	wit	wit
indigo	indigo	indigo	indigo

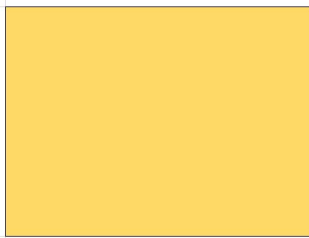

licht rood
licht bruin
licht geel
licht roze

licht rood
licht bruin
licht geel
licht roze

licht rood
licht bruin
licht geel
licht roze

licht rood
licht bruin
licht geel
licht roze

licht bruin
licht blauw
licht groen
licht paars

licht bruin
licht blauw
licht groen
licht paars

licht bruin
licht blauw
licht groen
licht paars

licht bruin
licht blauw
licht groen
licht paars

Literatuurlijst

Boeken:

Bijkerk, L., van der Heyde, W. (2006). *Het gaat steeds beter; Activerende werkvormen voor de onderwijspraktijk*. Antwerpen: Standaard uitgeverij/Manteau.

Blomme, I., Nordin, A., Potargent, J. (2009). *Nu versta ik je: uitspraak Nederlands voor Anderstaligen*. Leuven – Den Haag: Acco.

Bogaert, N., Broekaert, H., Duran, G., Mechelmans, C. (1997). *Eerste opvang in de reguliere klas van het basisonderwijs: werkgroep anderstalige nieuwkomers*. Leuven: Steunpunt NT2.

Bogaert, N., Broekaert, H., Duran, G., Mechelmans, C., Sterckx, M., Smits, Y., Van Vliet, M. (1998). *Goochelen met woorden*. Leuven: Centrum Voor Taal en Onderwijs.

Bolhuis, I., de Joode, J. (2009). *Inspiratieboek taal*. Rotterdam: Stichting de Meeuw.

Decoo, W. (2008). *Mijn kind leert een andere taal; Hoe kunnen wij helpen? Gids voor ouders en leerkrachten*. Tielt: Lannoo nv.

de Vries, J., Van Loo, H. (2004). *Anders nog iets? Liedjes voor wie Nederlands leert*. Boom/Amsterdam: PRO.

Dumassy, E., Stevens, L. (2004). *Anders denken en doen: allochtone leerlingen en hun leraren*. Antwerpen- Apeldoorn: Garant.

Hajer, M., Spee, I. (2017). *Ruimte voor nieuwe talenten: keuzes rond nieuwkomers in de basisschool*. Ministerie van onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Janssens, A., Trimbos, D. (2014). *Een eerlijke kans: basisonderwijs voor kinderen in kansarmoede*. Tielt: Lannoo nv.

Koelewijn, K. (2014). *Hotel Hallo: Nederlandse woordenschat voor anderstalige kinderen, tekstboek*. Amsterdam: Boom.

Koelewijn, K. (2014). *Hotel Hallo: Nederlandse woordenschat voor anderstalige kinderen, werkboek*. Amsterdam: Boom.

Lenaerts, L., Wauthier, Y. (2014). *Geen paniek...: snel op weg met anderstalige nieuwkomers*. Antwerpen – Apeldoorn: Garant.

Mijs, D., van Dalen, T., van Logchem, M. (2018). *Close reading: werken aan een dieper tekstbegrip in het basisonderwijs*. Nederland: Uitgeverij PICA.

Van Aevermaet, P. (2013). *Waarom diversiteit tot de kern van onderwijs behoort*. In VLOR (Eds.), *Een andere kijk op diversiteit*. Leuven: Acco.

Vansteenkiste, M., Sierens, E., Soenens, B., Lens, W. (2007). *Willen, moeten en structuur: Over het bevorderen van een optimaal leerproces*. *Begeleid zelfstandig leren*, 37, 1-27.

van der Toon-Schutte, J. (2014). *De taaltrap: Nederlands voor anderstalige kinderen*. Amsterdam, Boom.

Zuidma, P. (1994). *10- minuten spelletjes; voor kinderen van 4-8*. Schoten: Uitgeverij Westland.

Websites:

Het Vlaams Ministerie van onderwijs en vorming (23/01/2020). Anderstalige nieuwkomers. Geraadpleegd op 7/12/2019 via <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/anderstalige-nieuwkomers>

Onderwijs en vorming (2019). Leerplicht en schoolplicht. Geraadpleegd op 7/12/2019 via <https://www.vlaanderen.be/leerplicht-en-schoolplicht>

<http://cteno.be/?idWp=268> brochures en hulpmiddelen voor An

Informatie docAtlas, geraadpleegd op 12/12/2019 via

https://www.provincieantwerpen.be/content/dam/provant/dese/docatlas/eerste_AN_LAGER.pdf

Amnesty International België. (2019). *Universele verklaring van de rechten van de mens: vereenvoudigde versie*. Geraadpleegd op 12/12/2019 via <https://www.amnesty-international.be/subthema/universele-verklaring-van-de-rechten-van-de-mens-eenvoudige-versie/841>

De senaat. (19/07/2019). *De Belgische grondwet*. Geraadpleegd op 12/12/2019 via https://www.senate.be/doc/const_nl.html

Vlaams Ministerie voor Onderwijs en Vorming. (2020). Geraadpleegd op 19/02/2020 via: <https://www.onderwijs.vlaanderen.be/nl/onthaalonderwijs-voor-anderstalige-nieuwkomers-organiseren-in-het-basisonderwijs>

Onderwijsnetwerk Antwerpen (z.d). Kaap- lessen Nederlands voor anderstalige ouders.

Geraadpleegd op 7/11/2019 via <https://www.onderwijsnetwerkantwerpen.be/nl/onderwijsnetwerk-antwerpen-0/kaap-lessen-nederlands-voor-anderstalige-ouders>

(8/09/2015) Anderstalige nieuwkomer in je klas; 12 tips met Klasse; Geraadpleegd op 1/11/2019 via <https://patat.info/anderstalige-nieuwkomer-in-je-klas-12-tips-met-klasse/>

Website onderwijs Vlaanderen; <https://data->

[onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13800](https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=13800)

https://books.google.be/books?id=ICNCAwAAQBAJ&printsec=frontcover&dq=anderstalige+nieuwkomers&hl=nl&sa=X&ved=0ahUKewi_i_Ks7q_IahWLYVAKHcFyDI8Q6AEIKTAA#v=onepage&q=anderstalige%20nieuwkomers&f=false

https://www.provincieantwerpen.be/content/dam/provant/dese/docatlas/eerste_AN_LAGER.pdf
docAtlas

De Maeght, C. Cherline (2017). *Help anderstalige nieuwkomers vrienden maken*. Geraadpleegd op 7/12/2019 via <https://www.klasse.be/73674/anderstalige-nieuwkomer-vrienden/>

Ceurvels, A., Poppe, T. (2020). *De leesbeesten*. Geraadpleegd op 23/02/2020 via <https://www.deleesbeesten.be/>

Stichting Koningin Paola. (z.d). *De schoolbrug: Boekenkaravaan*. Geraadpleegd op 23/20/2020 via <http://www.deschoolbrug.be/boekenkaravaan/>

Beeldwoordenboek, doel. Geraadpleegd op 15/03/2020 via <http://beeldwoordenboek.eu/content/doel/>

Wikipedia. (2019). *Leerstijl*. Geraadpleegd op 3/04/2020 via <https://nl.wikipedia.org/wiki/Leerstijl>

Bogaert, N., Broekaert, H., Duran, G., Mechelmans, C., Sterckx, M., Smits, Y., Van Vliet, M. (1998). Geraadpleegd op 13/04/2020 via http://www.cteno.be/?idWp=268&id_materiaal=398

Stad Antwerpen. (2020). *Rapport diversiteit; district Antwerpen*. Geraadpleegd op 13/04/2020 via <https://stadincijfers.antwerpen.be/databank/>

Stad Antwerpen. (2020). *Rapport basisonderwijs; district Antwerpen*. Geraadpleegd op 13/04/2020 via <https://stadincijfers.antwerpen.be/databank/>

Stad Antwerpen. (2020). *Rapport demografie; Wijk Kiel*. Geraadpleegd op 13/04/2020 via <https://stadincijfers.antwerpen.be/databank/>

Stad Antwerpen. (2020). *Rapport diversiteit; wijk Kiel*. Geraadpleegd op 13/04/2020 via <https://stadincijfers.antwerpen.be/databank/>

Stad Antwerpen. (2020). *Rapport basisonderwijs; wijk Kiel*. Geraadpleegd op 13/04/2020 via <https://stadincijfers.antwerpen.be/databank/>

Stad Antwerpen. (2020). *Demografie; Kiel vergeleken met Antwerpen*. Geraadpleegd op 13/04/2020 via <https://stadincijfers.antwerpen.be/dashboard/Hoofd-dashboard/Demografie/>

Centrum voor Taal en Onderwijs. (2012). *Een nieuw gezicht in de klas; 5 tips voor een vlotte integratie van anderstalige nieuwkomers*. Geraadpleegd op 4/04/2020 via http://cteno.be/downloads/publicaties/nieuwsbrief_13_nieuwkomerstips.pdf

Eerste hulp voor anderstalige nieuwkomers, brochure voor het lager onderwijs. Via centrum voor Taal en Onderwijs: file:///E:/AP%20-%20bachelor%20leraar%20lager%20onderwijs/Praktijkonderzoek%20B/ehban_lager_webversie_nov_2016%20.pdf

Katholiek Onderwijs Vlaanderen. (2016). *Anderstalige nieuwkomers, een zorg voor elke Vlaamse school*. Geraadpleegd op 4/04/2020 via <file:///E:/AP%20-%20bachelor%20leraar%20lager%20onderwijs/Praktijkonderzoek%20B/AN%20-%20.pdf>

Piet Vervaecke. (z.d.). *Groeiboek AN*. Geraadpleegd op 4/04/2020 via file:///E:/AP%20-%20bachelor%20leraar%20lager%20onderwijs/Praktijkonderzoek%20B/GROEIBOEK%20AN%20-%20160525_%20Handleiding_Onderwijscentrum_A4-LR.pdf

BRON: Wij leren.NI. (2015). *Pictoverhalen: op weg naar leessucces*. Geraadpleegd op 15/04/2020 via <https://wij-leren.nl/picto-verhalen-lezen.php>

Afbeeldingen:

Afbeelding voorblad 'De Tandem' geraadpleegd op 7/12/2019 via <https://www.stedelijkonderwijs.be/detandem/onze-school-67>

John, M. (2013). *Leerstijlen*. Geraadpleegd op 22/02/2020 via <https://image.slidesharecdn.com/performance-support-learning-lane2013-08-30v2-130906075343-/95/performance-support-learning-lane-2013-0830-10-638.jpg?cb=1378454185>

Van Laere, M. (2015). *Zo voelt een vluchteling zich snel thuis in je klas*. Geraadpleegd op 23/02/2019 via <https://www.klasse.be/7126/zo-voelt-een-vluchteling-zich-snel-thuis-in-je-klas/>

Kaartje van het district Antwerpen via https://farm8.staticflickr.com/7805/32763050218_ef945d4809_o.png

Kaartje van de Wijk het Kiel via <https://www.google.be/maps/@51.1933776,4.383513,13.69z>

Hand: https://st3.depositphotos.com/1047356/17896/v/450/depositphotos_178962748-stockillustratie-hallo-word-cloud.jpg

Matti en Mona: <https://i.pinimg.com/736x/54/a2/cf/54a2cf2df2c8f30296a3847c47cc47cf.jpg>

Spel Dobble: <http://2.bp.blogspot.com/-AAvYbO-P7mU/VmQprwlBuNI/AAAAAAAAAZEQ/6Gf2PPy3064/s1600/dooble.jpg>

Spel Domino: https://img1.etsystatic.com/000/0/5762486/il_fullxfull.266462335.jpg

Spel Kwartet: <http://s.s-bol.com/imgbase0/imagebase3/large/FC/1/1/4/9/9200000042919411.jpg>

Scrapbook: http://3.bp.blogspot.com/-J_ucjgUz00/U7MvIwI5zgl/AAAAAAAAAGOA/-IXG5HRSHmk/s1600/Fatty+Memories+album+024.JPG

Dobbelsteen: <https://image.flaticon.com/icons/png/512/187/187807.png>

Picto lezen: https://maxcdn.icons8.com/office/PNG/512/User_Interface/readin-512.png

Picto gooien en schrijven:
[https://www.klascement.net/files/9/7/5/9/8/l/KlasCementafbeelding%20voor%20facebook%20en%20logo%20\(wit\)_original.png](https://www.klascement.net/files/9/7/5/9/8/l/KlasCementafbeelding%20voor%20facebook%20en%20logo%20(wit)_original.png)

Picto neus: <https://thumbs.dreamstime.com/b/neus-oog-mond-oorpictogram-8495638.jpg>

Picto ogen dicht: <https://thumbs.dreamstime.com/t/vectorwimpers-met-wenkbrauwen-zwepenpictogram-dichte-ogen-108779639.jpg>

Picto verschillende kleuren: https://img.freepik.com/free-vector/set-colors-crayons-icon_24908-26939.jpg?size=626&ext=jpg

Picto niet- schrijfhand: <https://thumbs.dreamstime.com/b/hand-getrokken-handpictogrammen-met-hulpmiddelen-en-andere-voorwerpen-96440096.jpg>

Picto rug: https://st2.depositphotos.com/5266903/8840/v/450/depositphotos_88401242-stockillustratie-rugpijn-platte-pictogram.jpg

Picto schrijven: https://www.klascement.net/files/5/9/7/3/4/l/59734_thumb.png

Spelen en leren posters met afbeeldingen <https://spelenenleren.com/posters/>